

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Právnická fakulta

Katedra obchodního práva

Diplomová práce

Vitalij Matvejev

Praha, leden 2010

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Právnická fakulta

Katedra obchodního práva

Smlouva o akreditivu a smlouva o inkasu

Diplomová práce

Vitalij Matvejev

Vedoucí diplomové práce:

JUDr. Petr Liška, LL.M.

Praha, leden 2010

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracoval samostatně a že jsem v ní vyznačil všechny prameny, z nichž jsem čerpal, způsobem ve vědecké práci obvyklým.

P o d p i s

V Praze 8.1.2010

Vitalij Matvejev

Poděkování

Děkuji panu JUDr. Petru Liškovi, LL.M., vedoucímu mé diplomové práce za cenné připomínky a účinnou pomoc při zpracování.

P o d p i s

V Praze 8.1.2010

Vitalij Matvejev

Obsah

Úvod	3
1 Akreditiv	4
1.1 Historie vzniku akreditivu	4
1.2 Definice pojmu akreditiv	5
1.2.1 Definice dokumentárního akreditivu	6
1.3 Hlavní principy dokumentárního akreditivu	7
1.3.1 Neodvolatelný akreditiv	8
1.3.2 Odvolatelný akreditiv	8
1.3.3 Potvrzený akreditiv	9
1.3.4 Nepotvrzený akreditiv	10
1.3.5 Revolvingový akreditiv	10
1.3.6 Převoditelný akreditiv	11
1.3.7 „Back to back“ akreditiv	12
1.3.8 Krytý akreditiv	13
1.3.9 Reimboursní akreditiv	13
1.3.10 Akreditiv s červenou doložkou	14
1.3.11 Pověřovací listy	15
1.3.12 Stand-by akreditiv	15
1.4 Právní úprava akreditivů v minulosti	16
1.5 Úprava v Obchodním zákoníku	18
1.6 Jednotné zvyklosti a pravidla pro dokumentární akreditivy	19
1.7 Mezinárodní pravidla pro stand – by akreditivy (International standby practices – 1998)	20
1.8 Konvence OSN o nezávislých zárukách a stand-by akreditivech	22
1.9 Subjekty akreditivní operace	22
1.10 Smlouva o otevření akreditivu	23
1.10.1 Základní charakteristika	23
1.10.2 Vztah mezi prodávajícím a kupujícím	26
1.10.3 Vztah kupujícího (příkazce) a banky kupujícího (příkazce)	26
1.10.4 Vztah banky kupujícího (příkazce) a prodávajícího (oprávněného)	27
1.10.5 Vztah banky příkazce a banky oprávněného	27
1.11 Postup při realizaci akreditivní operace	29
1.11.1 Žádost o otevření akreditivu	30
1.11.2 Otevření akreditivu na základě příkazu žadatele (příkazce)	31
1.11.3 Odeslání zboží a obstarání dokumentů	31
1.11.4 Druhy dokumentů	32
1.11.5 Inkasní dokumenty	33
1.11.6 Námořní přístavný konosament	34
1.11.7 Neobchodovatelný námořní nákladní list	34
1.11.8 Konosament vystavený podle smlouvy o nájmu nebo provozu lodi	35
1.11.9 Multimodální dopravní dokument	35
1.11.10 Letecký nákladní list	35
1.11.11 Silniční nákladní list	36
1.11.12 Železniční nákladní list	36
1.11.13 Kurýrní a poštovní stvrzenky	36
1.11.14 Dokumenty vystavené zasilateli	36
1.11.15 Pojistné dokumenty	37
1.11.16 Odpovědnost banky	37
1.11.17 Vyloučení odpovědnosti banky	41
1.11.18 Kontrola dokumentů a úhrada sumy	41
1.11.19 Pravidla týkající se výstavců dokumentů	42

1.11.20	Pravidla týkající se podpisu dokumentů.....	42
1.11.21	Pravidla týkající se ověření, validace, legalizace dokumentů apod.	43
1.11.22	Pravidla týkající se obsahu dokumentů.....	43
1.11.23	Originály versus kopie	43
1.11.24	Rozhodování sporů	43
1.12	Úvod do systému řešení sporů DOCDEX	44
2	Inkaso.....	46
2.1	Charakteristika dokumentárního inkasa	46
2.2	Nedokumentární inkaso a jeho právní úprava	49
2.2.1	Dokumentární inkaso z pohledu českého právního řádu.....	56
2.2.2	Dokumentární inkaso z pohledu mezinárodního práva	58
2.3	Účastníci a vztahy dokumentárního inkasa	60
2.4	Určení společných rysů a odlišností právní úpravy smluvních typů	63
	Závěr.....	67
	Summary	Chyba! Záložka není definována.
	Seznam zkratk.....	69
	Použitá literatura.....	70
	Tištěné publikace	70
	Elektronické zdroje.....	71
	Zákony a právní normy.....	71

Úvod

Akreditiv se v průběhu minulého století stal jedním z hlavních platebních nástrojů využívaných především v zahraničním obchodě. Tento platební nástroj poskytuje oběma stranám, které vstupují do obchodní transakce větší jistotu, že oba dva smluvní partneři splní své povinnosti, ať už se jedná o naplnění předmětu smlouvy nebo o zaplacení sjednané úplaty, a taky napomáhá rozvoji mezinárodního obchodu v oblastech, kde kvůli rizikům různého charakteru, například hospodářským, politickým nebo jiným, nejsou obchodní partneři ochotni vystupovat na trh bez dostatečné záruky ochrany svých investic a obchodních zájmů. Právě z tohoto důvodu vzniká otázka smluvní úpravy platebních podmínek a jejich následné aplikace.

V současné obchodní praxi jsou využívány nejrůznější formy realizace plateb – mezi nejčastější patří zejména hladká platba, směnka, šek a také dokumentární inkaso a samozřejmě dokumentární akreditiv. Poslední dva zmíněné platební instrumenty jsou, vzhledem k jejich vysokému stupni jistoty, kterou poskytuje oběma stranám kontraktu, velmi využívaným platebním a zajišťovacím prostředkem, zvláště akreditiv. Cílem mé diplomové práce je přiblížit tyto dva pojmy, jejich účely, funkce a použití v obchodní praxi jako samotné smlouvy o otevření akreditivu, a smlouvy o inkasu, principy jejich fungování, právní úpravu zabývající se touto problematikou. Na právní úpravu se podívám ze dvou úhlů pohledu: nejen z pohledu českého práva, ale i se zřetelem na jiné, zahraniční prameny práva, které mohou ovlivnit akreditivní a inkasní operace na území ČR.

Vzhledem k absenci literatury, která by se vyloženě věnovala smlouvám, hlavními prameny byly pro mě platný český ObchZ a komentáře k němu, stejně jako UCP Jednotné zvyklosti a pravidla pro dokumentární akreditivy (Uniform Customs and Practice for Documentary Credits , dále jako UCP) vydána Mezinárodní obchodní komory (International Chamber of Commerce, dále jako ICC). Je taky nutné uvést jejich Dodatek pro elektronickou prezentaci (Supplement to UCP 600 for Electronic Presentation, dále jako eUCP), který reagoval na praktickou potřebu prezentovat akreditivní dokumenty v elektronické podobě. Jeho první verze platila od r. 2002 a byla novelizována v souvislosti s vydáním UCP 600. Dalším pramenem byla Mezinárodní pravidla pro standby akreditivy ISP 98 (International Standby Practices, dále jako ISP).

Zdrojem, ze kterého jsem čerpal poměrně mnoho informací, byly také články publikované v odborných právnických časopisech, a články právníků na různých internetových právních portálech., ale též internetové stránky ICC v Paříži a Hospodářské komory ČR. Konečným cílem mé diplomové práce je nejen charakterizovat smlouvy a jejich použití, ale také ukázat na různé nástrahy, kterým by se měly různé subjekty používající tyto instrumenty vyhnout a upozornit na neustálý vývoj úpravy v této oblasti.

1 Akreditiv

1.1 Historie vzniku akreditivu

Akreditiv (německy Kreditbrief, anglicky letter of credit) se vyvinul z kreditní poukázky.

Tento způsob platby vznikl díky nebyvalému rozmachu zahraničního obchodu, který pochopitelně také dal impuls pro vznik, rozvoj a inovaci různých právních institutů. Z důvodu rostoucí zeměpisné vzdálenosti mezi kupujícím a prodávajícím bylo nutné najít vodný způsob, jak financovat dovoz zboží ze zaoceánských kolonií. Zvyšovala se nejen potřeba zabezpečit lehčí a rychlejší dodávku a úhradu zboží, ale vzhledem k riziku spojenému s nedostatečnou informovaností podnikatelů o vzdálených obchodních partnerech existovala taky potřeba zabezpečit řadnou realizaci obchodu a chránit se před insolventností obchodního partnera.

Na začátku svého vývoje používali obchodníci jako projev důvěryhodnosti obchodního partnera znaky jednotlivých bank vyrytých do včelího vosku. Jednalo se o způsob ověření identity, který jsme mohli najít jak v Asii, tak i v Evropě. Následně vznikly tzv. kupecké poukázky, které jsou považovány za předchůdce dnešního akreditivu, tento platební nástroj používaly zejména evropské banky¹. V Novověku – zejména v období mezi 18. a 19. stoletím byla nadvláda britského impéria v zahraničním obchodě naprosto zřetelná, právě proto vývoj akreditivu určovaly především velké londýnské banky.

Ze začátku byla akreditivní listina adresována bankou kupujícího bance prodávajícího. Tato listina potvrzovala, že banka ručí/zaručuje se za svého klienta a že zaplatí prodávajícímu v případě, když kupující tak neudělá, tudíž se samotný akreditiv jako

¹ ANDRLE, Pavel. *Dokumentární akreditiv*. Časopis „Bankovníctví“. Č. 11/5-2003. Str. 8-11.

způsob bankovní platby vyvinul v praxi bank. Stejně jako inkaso (o kterém budu mluvit) nebo ostatní platební prostředky se bankovní akreditiv začal používat v praxi dlouho předtím, než byl upraven jako speciální institut v právních předpisech.

1.2 Definice pojmu akreditiv

Akreditiv je pojem, který znají na celém světě. Akreditiv jako samostatný právní institut je zajímavý hlavně svoji víceúčelností. Působí jako platební nástroj, zabezpečovací prostředek a za určitých okolností zároveň jako způsob přeúčtování obchodní operace. Je to spíše pojem známý ekonomům než právníkům, ale bez dostatečné právní úpravy by nebylo možné používat ho v takové míře, jako se využívá při realizaci obchodních transakcí v současnosti. Právě z tohoto důvodu si rovněž jako inkaso zaslouhuje významnou pozornost v obchodním právu. Je to jeden z nejdůležitějších platebních nástrojů využívaných v zahraničním obchodě.

V současné obchodní praxi existují různé verze definic akreditivu. Například K. Marek ve své definici uvádí, že "akreditiv je zvláštní poukázka vystavená na jednu nebo i několik bank s příkazem vyplatit doručitelovi, případně jiné osobě, na kterou je akreditiv vystavený, peněžité výnos až do výšky sumy uvedené v akreditivu nebo poskytnout jiné plnění za stanovených podmínek²."

Akreditiv neplní jen funkci platebního nástroje, ale za určitých okolností může sloužit také jako nástroj pro poskytnutí úvěrů. Ukazuje na to i jeho historické označení "úvěrový list". Francouzština zná slovo *accréditer*, což ve volném překladu znamená „dát úvěr“. Banka otvírající pro příkazce akreditiv se musí určitým způsobem zabezpečit - jednou z možností je blokování peněžních prostředků ve výši otevřeného akreditivu na účtu příkazce. Jedná se o právě případ funkce akreditivu jako platebního nástroje.

Akreditiv ve své podstatě může najít své uplatnění jako náhrada klasického bankovního úvěru a je mimochodem projevem důvěry banky vůči klientovi. Jeho úvěrová funkce je založena na možnosti závazku banky poskytnout příkazci do výše akreditivu úvěr, přitom zabezpečení je upraveno v úvěrové smlouvě. Pokud se stane, že příkazce při

² MAREK, Karel. *Smlouvy o akreditivu, inkasu, bankovním uložení věci a o účtech*. 2002. Justiční revue. Str. 1468-1488.

realizaci nemá dostatečné množství peněžitých prostředků na svém účtu, banka poskytne příkazci úvěr do výše akreditivní smlouvy.

Je taky vhodné uvést zabezpečovací funkci akreditivu. Jedná se o případ, kdy akreditiv zabezpečuje zájem prodávajícího, aby mu kupující zaplatil kupní cenu dříve, než ztratí možnost disponovat se zbožím, jenž je předmětem koupě.

Z výše uvedených důvodů lze tvrdit, že akreditiv tedy plní více úloh v platebním styku a má poměrně mnoho nesporných výhod oproti jiným platebním prostředkům. Kromě toho, že zabezpečuje specifickou transakci s nezávislou úvěrovou podporou a s nesporným příslibem úhrady, dává odběrateli stejně jako dodavateli k dispozici stálý bankovní úvěr, který je odlišný od finančních zdrojů banky, může umožnit kupujícímu získat nižší cenu zboží nebo služeb a prodloužit termín platby jako při platbě po dodávce nebo inkasu, snižuje obchodní úvěrové riziko, snižuje devizová a politická rizika a rozšiřuje zdroje zásobování pro kupující, když někteří prodávající jsou ochotni předávat zboží jen za platbu předem nebo na základě akreditivu. Výhoda akreditivů a hlavně dokumentárních akreditivů tkví v tom, že daný platební nástroj se může opřít o mnoho zákonů a nařízení a to nejen v kodifikovaném, ale i v obyčejovém právu.

1.2.1 Definice dokumentárního akreditivu

Nejrozšířenějším akreditivem je akreditiv dokumentární, při kterém podmínkou realizace úhrady je odevzdání konkrétních, smluvně dohodnutých dokumentů. Podle čl. 2, publikace UCP 500³ výrazy „Documentary Credits“ a „Standby Letter(s) of Credit“ označují „jakoukoli dohodu, jakkoliv pojmenovanou nebo opsanou, kterou banka konající na žádost a podle instrukcí klienta nebo v jeho měně:

- má vykonat platbu třetí straně nebo na její řad, nebo má akceptovat a zaplatit směnky vystavené beneficiem nebo
- zplnomocní jinou banku, aby vykonala takovou platbu, nebo akceptovala a proplatila směnky nebo
- zplnomocní jinou banku negovat předepsaný dokument za předpokladu, že podmínky akreditivu jsou splněné.“

³ *UCPa pravidla pro dokumentární akreditivy*. Praha: Národní výbor Mezinárodní obchodní komory v ČR, 2007. 120 str. ISBN 978-80-903297-7-5. Str. 16.

UCP 600 obsahuje obdobnou definici.

1.3 Hlavní principy dokumentárního akreditivu

Akreditiv má celkem čtyři hlavní principy. Mezi základní charakteristické vlastnosti dokumentárního akreditivu patří jeho neodvolatelnost vystavující bankou (princip neodvolatelnosti), oddělenost dokumentárního akreditivu od kupních a ostatních kontraktů, ke kterým se může akreditiv věcně vztahovat (princip nezávislosti na ostatních smluvních vztazích – týká se např. přepravních, pojistných a podobných smluvních vztahů), závaznost dokumentárního akreditivu pro vystavující banku, jsou-li splněny podmínky akreditivu (tj. jsou-li předloženy akreditivem požadované dokumenty – princip dokumentárnosti) a dalším charakteristickým znakem pro akreditivy je vyloučení odpovědnosti bank – banky nejsou zodpovědné za formu, dostatečnost, přesnost, pravost, falzifikaci či právní účinnost žádného dokumentu, za obecné nebo specifické podmínky uvedené v dokumentech, dále za popis, množství, váhu, kvalitu, stav, balení, dodání, hodnotu nebo existenci zboží, představovaného jakýmkoliv z dokumentů, ani za činnosti, dobrou víru, opomenutí, provedení kontraktu nebo finanční situaci odesílatelů, dopravců, zasilatelů, příjemců nebo pojistitelů zboží nebo jakékoliv jiné osoby⁴ (princip vyloučení odpovědnosti bank).

2.2 Druhy akreditivů

Obchodní praxe je velmi rozmanitá, ve snaze zabezpečit specifické potřeby a požadavky příkazce a oprávněného docházelo k modifikaci akreditivů. Tím pádem jich vzniklo více druhů. Někteří člení akreditivy podle mechanismu placení na dva základní typy – komerční (obchodní) a stand-by akreditiv.

Tzv. „komerční“ akreditiv je primární platební instrument při obchodní transakci, zatímco stand-by akreditiv hraje úlohu sekundárního platebního nástroje v případě, že prvotně dohodnutý způsob placení není realizovaný. Vzhledem k dlouholeté historii

⁴ ANDRLE, Pavel. *Dokumentární akreditiv v praxi*. 3. aktualizované vydání. Praha: Grada, 2003. 142 str. ISBN 80-247-0771-3. Str. 32-33.

používání komerčního akreditivu s cílem ulehčení obchodování v mezinárodním obchodě a s rozvojem mezinárodních obchodních vztahů frekvence jeho použití nadále stoupá.

Existuje několik principů dělení akreditivů. Prvním pohledem na rozdělení je rozdělení dle odvolatelnosti. Podle možnosti odvolat akreditiv rozlišujeme akreditivy odvolatelné a neodvolatelné, podle možnosti převést právo na akreditivní plnění na jinou osobu rozlišujeme převoditelné a neprevoditelné akreditivy, další možností členění jsou kryté a nekryté akreditivy, stand - by akreditiv, potvrzený a nepotvrzený akreditiv a další.

Akreditivy se člení také podle toho, zda na vyplacení akreditivního plnění vystavující banka oprávní konkrétní banku nebo může akreditivní plnění vyplatit kterákoliv banka, pokud je ochotna plnit akreditivní sumu, akceptovat směnku, převzít jiný závazek nebo negovat akreditiv. V takovém případě bude akreditivní listina obsahovat klauzuli opravňující na plnění kteroukoliv banku (např. „this credit is not restricted to any bank for negotiation“).

1.3.1 Neodvolatelný akreditiv

Tento druh akreditivu zakládá pevný závazek vystavující banky řádně splnit podmínky výplaty akreditivní sumy, či akceptace nebo negace směnky, které jsou obsázené v akreditivu, a to v případě když jsou splněné všechny ostatní podmínky akreditivu. Neodvolatelnost akreditivu však neznamena, že tento cenný papír nemůže být za žádných okolností odvolán, tj. změněn nebo dokonce zrušen. Neodvolatelnost akreditivu znamená, že ho obchodní banka nemůže změnit nebo zrušit bez souhlasu beneficianta a příkazce a pokud by šlo o akreditiv potvrzený i další bankou, tak i bez souhlasu potvrzující banky. V případě, že dojde ke vzájemné dohodě beneficianta, příkazce a případně i potvrzující banky, neodvolatelný akreditiv může být změněn nebo zrušen.

1.3.2 Odvolatelný akreditiv

V současné právní úpravě, aby byl akreditiv odvolatelný, musí to být na něm vysloveně uvedeno. v tomto případě se jedná o akreditiv, který může vystavující banka kdykoliv změnit nebo zrušit bez předcházejícího oznámení oprávněnému a bez jeho souhlasu. Banka může takto učinit až do doby, kdy oprávněný nesplní podmínky stanovené v akreditivu, přičemž odvolání akreditivu musí mít písemnou formu.

V současné obchodní praxi je použití odvolatelného akreditivu spíše výjimkou. Tento druh akreditivu neposkytuje totiž oprávněnému jistotu platby z kontraktu a tímto neplní účel zabezpečení řádného plnění, což je jednou ze základních funkcí daného platebního instrumentu. K jeho využití dochází při realizaci obchodů mezi dceřinými společnostmi, při zvláštních obchodech nebo jako náhrada platebního příslibu či platebního příkazu.

1.3.3 Potvrzený akreditiv

Neodvolatelný akreditiv může být z podnětu banky, která je jím vázána (tzv. vystavující banka), potvrzený další bankou, zpravidla bankou v zemi oprávněného. Dnem potvrzení vzniká pro potvrzující banku stejný přímý závazek jako pro vystavující banku, který spočívá v povinnosti poskytnout akreditivní plnění za předpokladu, že bance budou předloženy v akreditivu určené dokumenty a že jsou splněné jiné podmínky akreditivu. Vystavující banka, která požádala o potvrzení akreditivu a banka, která akreditiv potvrdila, jsou vůči oprávněnému zavázány společně a nerozdílně. Z této solidární závaznosti vyplývá, že oprávněný může požadovat poskytnutí akreditivního plnění od kterékoliv z těchto komerčních bank. Banka, která svůj finanční závazek potvrdila, je povinná ho splnit nezávisle na tom, zda vystavující banka je schopná splnit svůj finanční závazek. Potvrzující banka, která poskytla plnění oprávněnému v souladu s obsahem akreditivu, má nárok na toto plnění vůči bance vystavující, která ji o potvrzení akreditivu požádala. V konečné fázi dojde k vyrovnání mezi vystavující bankou a povinným z akreditivu – příkazcem.

Využití potvrzeného akreditivu najde své uplatnění zejména při realizaci mezinárodních obchodních operací, kdy předávající (vývozce), závazek zahraniční banky potvrzující akreditiv, z různých, ať už politických nebo hospodářských důvodů, které mohou ztížit nebo dokonce znemožnit splnění jeho závazku, nepovažuje za dostatečný a vyžaduje potvrzení akreditivu jinou bankou, přičemž obvykle je touto bankou banka v zemi předávajícího (vývozu).

Při potvrzeném akreditivu příkazce nebo oprávněný platí poplatek za potvrzení akreditivu, který se může lišit jak mezi jednotlivými státy, tak i mezi obchodními bankami. Poplatek je obvykle připojen k účtu oprávněného. Předávající může stanovit v obchodní smlouvě, že poplatek za potvrzení akreditivu a další náklady nese kupující.

V praxi obchodních operací se objevuje i tzv. tiché potvrzení akreditivu. Jedná se o dohodu mezi bankou a oprávněným, na základě které banka potvrdí akreditiv tomu, kdo je k tomu zplnomocněn ze strany vystavující banky. Akreditiv může být potvrzený jen na základě zplnomocnění nebo žádosti vystavující banky, v určitých případech dochází k situaci, kdy oprávněný nechce žádat kupujícího o potvrzený akreditiv, ale ve snaze odstranit riziko požádá o potvrzení akreditivu banku i za cenu určitého poplatku za takové potvrzení. Nejedná se v žádném případě o potvrzení akreditivu v pravém smyslu slova, jedná se o vztah mezi oprávněným a touto bankou, podle které je tato banka povinná odkoupit nebo eskontovat směnky nebo dokumenty, které vystaví a předloží oprávněný.

1.3.4 Nepotvrzený akreditiv

Nepotvrzený akreditiv je akreditiv vystavující banky, který druhá banka beneficiantovi jen avizuje. Avizující bance nevzniká přímo závazek z akreditivu, vzniká jí pouze povinnost řádně, včas a přesně oznámit znění akreditivu oprávněnému v souladu s pokyny vystavující banky, přičemž odpovídá za škodu, která vznikla v důsledku nesprávnosti v oznámení akreditivu oprávněnému. Avizující banka nepřijímá na sebe žádný závazek, o čemž beneficianta uvědomí již v avízu. Vystavující banka však může avizující banku zplnomocnit, aby na její účet poskytla oprávněnému plnění z akreditivu. Zplnomocněná banka, která poskytla oprávněnému plnění, má vůči vystavující bance nejen nárok na náhradu za toto plnění, ale i nárok na peněžní odměnu za zařízení předmětné služby, přičemž na úpravu vzájemného vztahu obou bank se přiměřeně použijí ustanovení o mandátní smlouvě.

1.3.5 Revolvingový akreditiv

Zvláštností revolvingového akreditivu je skutečnost, že tento akreditiv po svém vyčerpání nezaniká, ale automaticky se obnovuje na původní výši za podmínek, které jsou v něm určeny. Při opakujících se dodávkách tedy není nutné zřizovat nový, podobný akreditiv, což pochopitelně přináší úsporu času a samozřejmě i bankovních výdajů. V akreditivních podmínkách je zpravidla určena úhrnná suma, do jejíž výše lze příslušný akreditiv čerpat. Způsob čerpání, jako i skutečnost, zda bude akreditiv obnoven automaticky nebo zvláštním příkazem, je dán v podmínkách akreditivu.

Pokud se bavíme o revolvingovém akreditivu, je nutné rozlišovat akreditiv revolvingující ve vztahu k času a akreditiv revolvingující ve vztahu k hodnotě. První případ je specifický tím, že akreditiv během určitého období obnovuje ve stanovených časových úsecích ve stanovené výši. Jak se jedná o nekumulativní revolvingový akreditiv, akreditiv se obnovuje v stejné výši bez ohledu na výši čerpání v předcházejícím časovém období.

Pro případ, že by se část dodávky v určitém období nepodařilo splnit a tak vyčerpat celý akreditiv, ale mohlo by se to podařit v následujícím období, přičemž i v tomto období se chce umožnit čerpání peněžních prostředků, je možné dohodnout tzv. kumulativní revolvingový akreditiv, který umožňuje nedočerpanou částku z jednoho období převést a čerpat v období následujícím.

Akreditiv revolvingující ve vztahu k hodnotě se obnovuje po použití v rámci daného celkového období platnosti, přičemž může jít o automatické obnovení, nebo obnovení po předložení dokumentů, nebo splnění jiné podmínky. Tento druh akreditivu staví kupujícího a banky před nevypočitatelný závazek a z tohoto důvodu se běžně nepoužívá.

Vystavení revolvingového akreditivu je pro vystavující banku spojené se značným rizikem, vzhledem k tomu, že akreditiv nepokrývá jen jednu konkrétní dodávku, ale více dodávek v delším časovém období, kdy může dojít ke změně okolností na straně příkazců, v důsledku čeho je ohrožené krytí akreditivu prostředky příkazců. Proto banky zpravidla přistupují k otevření revolvingového akreditivu jen v případě velmi věrných (bonitních) klientů – příkazců, které jsou zpravidla ověřeni, nebo si vystavení akreditivu zabezpečí jiným způsobem.

1.3.6 Převoditelný akreditiv

V daném případě se jedná o akreditiv, na základě kterého má původní oprávněný (beneficient) právo požádat banku určenou pro uskutečnění platby nebo akceptace, aby akreditiv udělala celkem nebo zčásti použitelným pro jednu nebo více dalších stran. Akreditiv může být původním oprávněným převeden na jinou osobu pouze za předpokladu, že je akreditiv vysloveně označen jako převoditelný (transferable). V případě, že tento údaj v akreditivu bude chybný, jedná se o akreditiv nepřevoditelný.

Banka, od které se požaduje, aby vykonala převod (převádějící banka) není povinná takový převod vykonat, vyjímajě rozsah a způsob, se kterým bude vysloveně souhlasit.

Pokud není uvedené jinak, akreditiv může být převeden jen jednou, a to jen za podmínek uvedených v původním akreditivu. Nový nabyvatel tedy nemůže akreditiv už dále převádět. Banka, která je akreditivem vázaná, potom plní novému nabyvateli.

Odlišně je převoditelný akreditiv upraven ve Spojených státech. Při tzv. "domácích" akreditivech, které jsou upraveny Jednotným obchodním zákoníkem (United Commercial Code) je možné převádět akreditiv neomezeně, v mezinárodním obchodě jsou však akreditivy upraveny UCP.

Existují dva způsoby, které umožňují převést práva oprávněného na třetí stranu. Jedná se o postoupení a převod. Rozdíl je v tom, že v rámci postoupení oprávněný postupuje nebo převádí na třetí stranu svoje práva na výnos, na který může být nebo se může stát oprávněný podle akreditivu v souladu s ustanoveními uplatňovaného práva. V rámci převodu oprávněný postupuje nebo převádí na třetí stranu svoje právo konat v rámci akreditivu. Pokud není dokumentární akreditiv uveden jako převoditelný, neomezuje to právo oprávněného postoupit jakýkoliv výnos, na který může mít nebo bude mít nárok podle tohoto dokumentárního akreditivu. To se vztahuje pouze na postoupení výnosu, nezahrnuje postoupení práva vykonávat činnosti v rámci samotného dokumentárního akreditivu. Převoditelný akreditiv se rozšířil zejména po ukončení 2. světové války, kdy se mezi dodavateli a odběrateli vyskytli prostředníci. Prvním oprávněným byl v tomto případě prostředník, resp. zprostředkovatel, který znal kupujícího (příkazce) a výrobce (druhého oprávněného). Kupující a výrobce se však nepoznali. Po splnění všech podmínek uvedených v akreditivu, došlo k plnění z akreditivu, kdy druhý oprávněný (výrobce) obdržel plnění v hodnotě jím vystavených faktur a prvému oprávněnému (zprostředkovateli) byla vyplacena provize rovnající se rozdílu jím vystavených faktur, resp. směnek a faktur vystavených druhým oprávněným (výrobce). V současnosti se převoditelný akreditiv používá i na přímé financování dodávek subdodavatelů hlavnímu dodavateli, kterým je první beneficiant uvedený v akreditivu. Tito subdodavatelé mohou na základě převodu akreditivu tento akreditiv použít přímo.

1.3.7 „Back to back“ akreditiv

Tento akreditiv je postaven na principu převeditelného akreditivu s tím rozdílem, že představuje dva samostatné akreditivy. První akreditiv (Selling Credit) je vystaven ve prospěch oprávněného (prostředníka), který není výrobcem a nebyl schopen se dohodnout

s kupujícím na převeditelném akreditivu. Oprávněný může požádat svoji banku o vystavení akreditivu (Buying Credit) ve prospěch výrobce. Vystavení původního akreditivu (Selling Credit) slouží jako ručení za vystavení druhého akreditivu (Buying Credit), přičemž komerční banka, která vystavila Buying Credit odpovídá za výplatu výrobcovi, bez ohledu na to, zda obdrží úhradu z původního akreditivu či nikoliv. Podmínky „Back to Back“ akreditivu jsou založeny na podmínkách původního akreditivu. Výhoda tohoto akreditivu oproti ostatním spočívá v tom, že třetí zúčastněná osoba jako beneficiant prvního akreditivu při žádosti o otevření akreditivu nemusí vlastnit a vázat vlastní prostředky. Modifikací „Back to Back“ akreditivu je tzv. „Counter akreditiv“, v kterém však vystavení druhého akreditivu (Buying Credit) není zabezpečeno původním akreditivem, ale jiným způsobem.

1.3.8 Krytý akreditiv

Krytý akreditiv je využíván v případech, kdy pochází vystavující banka z rizikového území, popřípadě nemá k něj oprávněný (beneficiant) důvěru. Při tomto akreditivu vystavující banka zašle avízuující, případně potvrzující bance akreditiv a současně jej poukáže částku akreditivu, která je touto bankou uložena na blokačním účtu. Jakmile oprávněn předloží doklady, které jsou v souladu s podmínkami akreditivu, akreditivní částka se mu vyplatí. Při nekrytém akreditivu, naopak, k úhradě krytí dochází až po předložení příslušných dokladů uvedených v akreditivních podmínkách.

1.3.9 Reimbursní akreditiv

Tento akreditiv je odlišný tím, že při něm na základě příkazu příkazující banky banka namísto hotovostního placení akceptuje směnku vystavenou na ni beneficiantem. Směnka zní na hodnotu dokladů a v akreditivu musí být uvedena její splatnost, kterou určí příkazující banka v rámci akceptačního úvěru poskytnutého jej druhou stranou. Předpokladem tohoto akreditivu je dohodnutí rembursního (akceptačního) úvěru. Podstatou akceptačního úvěru není poskytnutí faktického úvěru, ale skutečnost, že banka akceptováním směnky, poskytuje svoje dobré jméno jako záruku, že dlužník směnku zaplatí. Akceptační úvěr vzniká tak, že klient vystaví směnku, banka ji akceptuje, tedy se zaváže zaplatit závazek daný směnkou při splatnosti směnky. Rembursní úvěr je formou

akceptačního úvěru přizpůsobeného zahraniční obchodní operaci. Na žádost dovozců se akceptuje směnka vystavená vývozcem na tzv. reimboursní banku. Tato banka akceptuje směnku na základě dokumentů, které se vztahují na příslušnou obchodní operaci. Při tomto akreditivu beneficiant ihned po dodání zboží obdrží zaplacenou úplnou hodnotu dodávky, přičemž příkazce zaplatí až po uplynutí určité lhůty po převzetí zboží. Jeho povinnost platby je tedy na určitou dobu odložena - tímto je mu v podstatě nepřímo poskytnut úvěr.

1.3.10 Akreditiv s červenou doložkou

Doložka v tomto akreditivě je začleněna na základě požádání žadatele a její znění závisí na jeho požadavcích. Dokumentární akreditiv s červenou doložkou se tak nazývá proto, že doložka byla původně obarvena červeným atramentem za účelem upoutání pozornosti vzhledem k jedinečnosti charakteru tohoto dokumentárního akreditivu. Doložka uvádí sumu zálohy, která v některých případech může být stejná jako celková suma dokumentárního akreditivu. Jedná se tedy o akreditiv, který obsahuje speciální ustanovení, které umožňuje oprávněnému čerpat část akreditivní sumy od avízující banky před předložením dokumentů určených v akreditivu. Beneficiant tak ještě před začátkem obchodní operace získává určitou zálohu. Tato záloha není vázána na souhlas plnění, tj. na dodání zásilky nebo dodání listin. Konečná suma se po skončení smlouvy v konečném zúčtování sníží o vyplacenou sumu. Použití tohoto akreditivu není však v současnosti běžné. Dokumentární akreditiv s červenou doložkou se často používá jako metoda na poskytnutí peněžních prostředků předávajícímu před dodáním – z toho důvodu má význam pro zprostředkovatele a dealery v obchodních oblastech, kteří vyžadují formu financování předem a kdy je kupující ochoten udělat takový ústupek od běžných zvyklostí. Podle této dohody leží břemeno konečné platby na žadateli, který je odpovědný za splacení zálohy, kdyby oprávněný nepředložil dokumenty požadované v dokumentárním akreditivu, a který je rovněž odpovědný za všechny náklady – například úroky nebo náklady na zabezpečení před kurzovní ztrátou – vzniklé vystavující, potvrzující, nebo jinou vybranou bankou.

1.3.11 Pověřovací listy

Dalším případem je využití pověřovacích listin. V případě použití pověřovacích listů (Commercial Letter of Credit) obdrží oprávněný originál akreditivu – pověřovací list, který je adresován přímo na něj. Za předpokladu, že předloží pověřovací list spolu s dokumenty uvedenými v akreditivu, bude mu částka podle akreditivu a dokumentů vyplacena. Aby si mohl výplatu akreditivní částky uplatnit v kterékoliv bance, musí se jednat o tzv. volně obchodovatelný pověřovací list. Při předložení pověřovacího listu je částka pracovníky banky na zadní části odepsána. Odepsání se uskutečňuje za účelem zabránění zneužití pověřovacího listu tím, že by ho oprávněný předložil i v jiné bance, která by mu v dobré víře mohla vyplatit tuto částku dokumentů podruhé.

1.3.12 Stand-by akreditiv

Posledním typem akreditivu je stand-by akreditiv. Tento akreditiv je dohodou jakkoliv pojmenovanou nebo popsánou, která představuje závazek vystavující banky vůči oprávněnému platit z důvodu jakékoliv zadluženosti zavazující žadatele nebo platit z důvodu jakéhokoliv nezaplacení ze strany žadatele při realizování povinnosti oprávněným. Využívaný je jako garance plnění nebo jako posílení důvěryhodnosti kupujícího. Velmi často se používá zejména v USA, kde ve své podstatě nahrazuje bankovní záruku. Účely jeho použití jsou různé, většinou se jedná o zabezpečení vrácení půjček, realizaci plnění ze smlouvy nebo platby za zboží přepravované třetími osobami. Stand – by akreditiv plní odlišnou úlohu ve srovnání s běžným akreditivem. Akreditiv jako takový je obvykle primární platební prostředek při realizaci obchodní transakci. Stand-by akreditiv slouží však jako druhotný platební nástroj. Banka otevře stand-by akreditiv na základě žádosti žadatele o otevření akreditivu, aby zabezpečila a vůči oprávněnému potvrdila schopnost kupujícího plnit podmínky obchodní smlouvy, tedy zaplatit dohodnutou kupní cenu. Subjekty, které jsou účastníky tohoto vztahu však nepředpokládají, že k využití plnění ze stand-by akreditivu skutečně dojde. Stand-by akreditiv ujišťuje oprávněného o tom, že závazek kupujícího (příkazce) vyplývajícího z obchodní operace bude splněn. V případě, že svůj závazek nesplní sám příkazce, oprávněný předloží bance příslušné dokumenty prokazující, že on svůj závazek splnil (dokumenty jsou přesně stanovené v podmínkách konkrétního stand-by akreditivu) a že neobdržel platbu určenou v obchodní smlouvě. Jedná se o tzv. negativní dokumenty, které potvrzují nesplnění závazku dlužníka. Výše

zmíněnými dokumenty jsou zpravidla: vyhlášení oprávněného o nesplnění závazku dlužníkem, směnka splatná na viděnou, kopie nezaplacené faktury apod. Za předpokladu, že předložené dokumenty plně korespondují s podmínkami akreditivu, banka vykoná peněžní plnění z akreditivu. Stand-by akreditiv tak slouží jako základní nebo druhotný platební prostředek. Rozdíl v uplatnění obchodního akreditivu a stand-by akreditivu spočívá v tom, že obchodní akreditiv se zahajuje činností oprávněného, oproti tomu stand-by akreditiv podporuje oprávněného, pokud dotyčný kupující nesplnil povinnost. To znamená, že jakmile příkazce uhradí dohodnutou kupní cenu, k využití akreditivního plnění ani nedojde.

Stand-by akreditiv je tedy používaný hlavně na zajištění plnění nebo na posílení důvěryhodnosti kupujícího.

Stand-by akreditivy, které původně vznikly v USA, se stále více používají i v mezinárodním kontextu. V této souvislosti vznikla potřeba sestavit souhrn pravidel, které by měly dopomoci ke sjednocení mezinárodní praxe v této dynamické oblasti - podobně jako se to podařilo v souvislosti s UCP.

Do roku 1998 byl tento druh akreditivu v mezinárodním měřítku vystavován podle pravidel pro dokumentární akreditivy, avšak tato pravidla jsou určena pro komerční akreditivy - z toho důvodu některá ustanovení nejsou pro problematiku stand-by akreditivů relevantní a naopak (některé otázky zde nebyly bohužel řešeny).

Je nutné poznamenat, že stand-by akreditivy se používají v jiných souvislostech než akreditivy komerční. Stand-by akreditiv je „de facto“ zárukou ve formě dokumentárního akreditivu, slouží na zabezpečení jiných závazků (často nesouvisejících se „zbožovými“ obchodními transakcemi, ale např. se zabezpečením pohledávek, emisemi cenných papírů apod.).

1.4 Právní úprava akreditivů v minulosti

Vývoj právní úpravy akreditivů byl na českém území úzce spjat se společenskou, politickou a ekonomickou situací v tehdejším Československu a se změnami, které nastaly po sametové revoluci. Období 50. až 80. let minulého století se na českém území vyznačovalo aplikací komunistických a socialistických myšlenek do hospodářské praxe. Důsledkem toho bylo kromě jiného i zrušení soukromého podnikání. Tím na dlouhé

období zanikl důležitý faktor stabilního a zdravého pilíře každého státu - ekonomického prostředí. To samozřejmě ovlivňovalo i vývoj právního systému. Neexistence soukromého podnikání znamenalo, že nebylo potřebné zajistit právní regulaci obchodních vztahů mezi samostatnými podnikatelskými subjekty. V tomto duchu byla i právní úprava obchodních vztahů obsažena v zákoně č. 109/1964 Sb. Hospodářský zákoník v z. n. p. Poněvadž obchodní transakce probíhaly mezi podniky, které měly společného vlastníka – stát, neexistovala v podstatě potřeba zabezpečit se před nesolventností obchodního partnera. Z tohoto důvodu se při realizaci vnitrostátních obchodů nepoužívaly ani akreditivy jako platební a zároveň zabezpečující nástroj a nebyly tedy obsaženy v právní úpravě určené pro vnitřní (vnitrostátní) obchod.

Odlišná situace nastala zřejmě při realizaci zahraničních obchodních operací. Zde už jako obchodní partner státního podniku vystupoval subjekt, který měl jiného vlastníka. Bez ohledu na to, zda se jednalo o na druhé straně obchodního vztahu o soukromý nebo státní podnik, v zahraničním obchodu existovala reálná potřeba zabezpečit řádnou realizaci obchodu a chránit se před možnými riziky s ním spojenými. Proto byl přijat zákon č. 101/1963 Sb. o právních vztazích v mezinárodním obchodním styku (Zákoník mezinárodního obchodu), který se do určité míry přizpůsoboval světové hospodářské situaci, i když se tato právní úprava vztahovala výlučně na zahraničně obchodní operace. Právě v tomto zákoníku byla obsažena i právní úprava akreditivů - a to konkrétně v §§ 653 – 660 cit. zákona, v části XX, oddílu 1. Dle ustanovení § 653 se banka na základě žádosti o otevření akreditivu zavazuje příkazci, že poskytne určité plnění třetí osobě, jestliže budou do určité doby splněny podmínky uvedené v akreditivu. Při dokumentárním akreditivu je banka zavázána poskytnout oprávněnému plnění, jestliže jí budou předloženy dokumenty uvedené v akreditivu.

Zlomovým okamžikem pro transformaci jak ekonomického tak i právního prostředí byl rok 1989. Začátek 90. probíhal ve znamení výrazných společenských, politických, ekonomických i právních změn. Jejich důsledkem bylo přijetí kodexu víceméně komplexně upravujícího obchodně-právní vztahy na našem území, ať už se jednalo o vnitrostátní nebo zahraniční obchod. Tím zákonem byl zákon č. 513/1991 Sb. ObchZ. Ten už upravoval i Smlouvu o otevření akreditivu, přičemž příslušné ustanovení bylo možné na rozdíl od úpravy obsažené v Zákoníku mezinárodního obchodu použít už při tuzemských obchodních operacích.

Při porovnávání právní úpravy obsažené v Zákoníku mezinárodního obchodu a v současném ObchZ zákoníku jsou zřejmé i další rozdíly.

Bez ohledu na stylistické a formální rozdíly je nutné zdůraznit jeden zásadní. Zákoník mezinárodního obchodu ustanovoval, že dokumentární akreditiv je ze zákona odvolatelný, pokud v akreditivu není uvedeno jinak. Úprava obsažená v současném obchodním zákoníku je postavena na úplně jiné koncepci - na předpokladu, že akreditiv je neodvolatelný, pokud v něm to není ustanoveno jinak. Na tomto diametrálně odlišném chápání akreditivu je zřetelně vidět propojení vývoje legislativy s potřebami ekonomického prostředí.

ObchZ na rozdíl od Zákoníku mezinárodního obchodu dále stanovuje příkazci zaplatit bance platbu za otevření akreditivu, přičemž určuje i způsob výpočtu této platby, pokud není stanovena ve smlouvě o otevření akreditivu.

Současná právní úprava je oproti dřívější upravena podrobněji. Na rozdíl od předcházející tato obsahuje i ustanovení týkající se obsahu akreditivní listiny, termínu oznámení otevření akreditivu, všeobecnou úpravu vztahu banky k oprávněnému, ale také podrobnější úpravu povinnosti banky a zodpovědnosti banky za vzniklou škodu.

1.5 Úprava v Obchodním zákoníku

Komplexní právní úprava akreditivů ve formě zákona jako všeobecně závazného právního předpisu v českém právním řádu neexistuje. Smlouva o otevření akreditivu je upravena v § 682 a násl. ObchZ. Jedná se o úpravu obecnou, na kterou navazují speciální ustanovení obsažené v § 689 a § 690 ObchZ. o dokumentárnímu akreditivu.

Ustanovení § 689 vymezuje dokumentární akreditiv následujícím způsobem: „Při dokumentárním akreditivu je banka povinna poskytnout oprávněnému plnění, jestliže bance jsou řádně předloženy během platnosti akreditivu dokumenty určené v akreditivní listině“. Dokumentárnost představuje prezentaci, neboli předložení přesně definovaných dokumentů určených v akreditivní listině. Tato listina navazuje zpravidla na kupní smlouvu či jinou smlouvu, v níž jsou určeny podmínky pro dokumentární akreditivy.

1.6 Jednotné zvyklosti a pravidla pro dokumentární akreditivy

Vztahy mezi prodávajícím, kupujícím a bankami se vytvořili v bankovní praxi jako zvyklosti. Jejich nejednotnost vedla ICC v roce 1933 k písemnému zpracování UCP. Tato pravidla jsou periodicky revidována. Jedna z posledních revizí a publikací byla provedena v roce 1983 pod č.400. Jeho podstatou je závazek banky, že poskytne oprávněnému plnění, jestliže oprávněný předloží bance dokumenty určené v akreditivní listině. Akreditiv je přitom oddělen od samotné smlouvy mezi příkazcem a oprávněným, a proto je banka povinna oprávněnému plnit na základě předložení patřičných dokumentů nezávisle na tom zda oprávněný skutečně svůj závazek vůči příkazci splnil (např. dodal zboží). Banka současně odpovídá za to, že dokumenty na základě kterých oprávněnému plnila, jsou ty, které vyžaduje akreditivní listina. Poslední verze byla vydána v roce 2007 pod č.600 (Uniform Customs and Practice for Documentary Credits – UCP 600 – 2007 Revision, ICC Publication no.600). UCP pravidla pro dokumentární akreditivy nejsou upraveny právním předpisem. Naproti tomu jsou velmi rozšířeným prostředkem při regulaci vztahů vznikajících v souvislosti s dokumentárními akreditivy.

Určení příslušné revize UCP. Aby se tato pravidla stala závazná pro všechny strany akreditivu, musí být na ně uveden odkaz v samotném dokumentárním akreditivu. Článek č. 1 UCP 600 požaduje, aby akreditiv výslovně uváděl, že se řídí těmito pravidly (např.: This L/C is subject to „UCP, 2007 Revision, ICC Publication No. 600“). Bezpochyby je vhodné v příslušném akreditivu výslovně uvést, jaká revize UCP se na akreditiv vztahuje, abychom se tak vyhnuli případným sporům⁵. Na to bylo nutné dbát především v období krátce po revizi těchto pravidel, neboť se po určitou dobu vyskytovaly v praxi obě dvě revize UCP (např. UCP 500 – revize 1993 a UCP 600 – revize 2007).

Poprvé v roce 2002 byl k UCP 500 vytvořen dodatek pro elektronickou prezentaci - Verze 1.0, který už v době svého vydání počítal s tím, že bude muset být v důsledku technologického rozvoje nahrazen. V současnosti je účinný Dodatek k UCP 600 pro

⁵ V praxi akreditivy vystavené prostřednictvím standardní SWIFTové zprávy uvádějí kódová označení a případně další informaci ohledně použitých pravidel. Akreditiv podléhající UCP 600 uvádí, že podléhá poslední revizi UCP

elektronickou prezentaci (eUCP)⁶, verze 1.1. eUCP zajišťují nezbytná pravidla pro elektronickou prezentaci.

V oblasti bankovních produktů současná ekonomická inovace vyvinula hypoteční akreditiv, který směřuje k zabezpečení závazků stran a také umožňuje čerpání finančních zdrojů pro podnikatelské projekty. Podle tohoto akreditivu se vystavitel (banka) zaváže, že v případě žádosti příkazce poskytne prodávajícímu na účet příkazce peněžité plnění do smluvní částky na základě dokumentárního akreditivu, který se realizuje.

V českém právu vedle komplexní úpravy dokumentárního akreditivu v obchodním zákoníku mají v praxi velký význam UCP, které jsou podpůrně použitelné jakožto obchodní zvyklosti zachovávané v mezinárodním obchodě. Jsou závazné pro všechny zahraniční obchodní operace v případě, že se smluvní strany akreditivu na ně odvolali.

Pozoruhodný postoj zaujímá právní věda a praxe v Spojených státech amerických, kde se mezinárodní obchodní operace s použitím akreditivu řídí UCP případně ISP, zatímco obchodní operace v rámci USA (vnitrostátní, domácí) se řídí Jednotným obchodním zákoníkem (United Commercial Code).

1.7 Mezinárodní pravidla pro stand – by akreditivy (International standby practices – 1998)

V minulosti podléhala většina vystavených stand-by akreditivů UCP, a to i přesto, že UCP byly zamýšleny pro „zbožové“ akreditivy. Je pravdou, že UCP mnoho aspektů charakteristických pro standby akreditivy neřeší, a jejich použití proto může pro nezkušeného uživatele představovat mnohá rizika.

Z tohoto důvodu americký Institut pro mezinárodní bankovní právo a praxi (Institute of International Banking Law and Practice, Inc.) pod vedením svého ředitele a předního právníka profesora Jamese E. Byrna připravil návrh nových pravidel, která by lépe vyhovovala mezinárodní praxi v oblasti standby akreditivů.

Po několikaleté práci, které se účastnilo mnoho odborníků ze všech relevantních obchodních činností (právníci, bankéři, regulátoři, obchodníci atd.) a následné práci pracovní skupiny při Bankovní komisi byla vytvořena tato Mezinárodní pravidla pro

⁶ Uniform Customs and Practice for Documentary Credits (UCP 600)

standby (dále jako ISP 98), která byla v roce 1998 schválena Bankovní komisí pro jejich používání jako publikace ICC, č. 590.

ISP upravují všeobecně akceptovaná pravidla, zvyklosti a použití stand-by akreditivů. Jedná se o zvláštní pravidla a jejich existence zvýrazňuje důležitost a vyspělost tohoto finančního produktu.

V minulosti byla většina stand-by akreditivů vydávána podle UCP. Praxe si však mezičasem vyžádala zvláštní úpravu zohledňující specifika stand-by akreditivů.

Někdy je obtížné odlišit stand-by akreditiv od bankovních záruk nebo dokonce od obchodních akreditivů. Proto je právo volby pravidel, kterými se vybraný akreditiv bude spravovat, ponechané stranám zúčastněným na akreditivní operaci. Tyto strany mají možnost zvolit mezi UCP, ISP. V samotném akreditivu potom musí být uvedeno, podle jakých pravidel se konkrétní akreditiv spravuje.

ISP98 byly vytvořeny tak, aby byly kompatibilní s Konvencí nezávislých záruk a stand-by akreditivů vydanou OSN a samozřejmě s právními předpisy. Záměrem ISP 98 je spíše doplnit a rozšířit úpravu zavedenou v jednotlivých státech. Ustanovení ISP 98 se tedy aplikují za předpokladu souladu s právním pořádkem státu, kterým se daný právní vztah spravuje.

ISP 98 se také aplikuje v rozhodčích řízeních při mezinárodní arbitráži. V případě sporů o překladu je závazné vždy anglické znění ISP 98.

ISP 98 je možné aplikovat na všechny stand-by akreditivy. Mohou se jimi také upravovat všechna zabezpečení závazků podobného charakteru jakkoliv pojmenované, pokud v textu obsahují ustanovení, že se na ně tato ISP vztahují, (např. záruky, jiné akcesorické závazky a podobně). V ISP 98 se pro ně používá souhrnné označení Stand-by.

ISP 98 tedy rozlišují mezi stand-by akreditivy a stand-by. ISP 98 neobsahuje přesnou definici stand-by akreditivu a je těžké určit přesnou hranici mezi stand-by akreditivem a komerčním akreditivem, ISP 98 definuje stand-by akreditiv jen negativním vymezením, tj. že se jedná o ty akreditivy, které nejsou komerčními akreditivy. Stand-by je zase souhrnné označení pro jakýkoliv závazek, resp. závazný příslib vydaný podle ISP 98. Z toho tvrzení vyplývá, že například i nezávislá záruka vydána podle ISP 98 je považována za stand-by.

V souvislosti s ISP 98 je zapotřebí opětovně zdůraznit, že jejich ustanovení se na stand-by akreditiv aplikují jen tehdy, jestliže se na tom účastníci akreditivní operace

vysloveně dohodnou. Jejich použití není povinné a v současnosti mnohé banky upřednostňují vystavování i stand-by akreditivů podle Jednotných zvyklostí a pravidel a ne podle ISP 98.

1.8 Konvence OSN o nezávislých zárukách a stand-by akreditivěch

Od r. 1933 se UCP stali všeobecně uznávaným standardem ustanovujícím a upravujícím zvyky a praxe v používání akreditivů.

V tomto procesu právě Komise OSN pro mezinárodní obchodní právo (UNCITRAL) cestou schválení Jednotných zvyklostí a pravidel zabezpečila důležité připojení i těch států, které se v daný okamžik nebyli schopny přímo podílet na činnosti ICC.

Naproti tomu však pravidla ICC nemohou být účinná ve všech státech, aniž by byla uznána právním řádem dané země. S ohledem na tuto skutečnost Konvence OSN o nezávislých zárukách a stand-by akreditivěch představuje důležitý stimul k zabezpečení unifikace bankovních technik a postupů. Konvence stanovuje základní právní principy pro nezávislé záruky způsobem, který garantuje nejširší smluvní svobodu stran a ustanovuje jednotný mezinárodní právní standard pro omezení podvodných a protiprávních jednání spojených se zárukami a stand-by akreditivy.

1.9 Subjekty akreditivní operace

K hlavním účastníkům akreditivní operace patří:

1. příkazce (applicant) – žadatel o dokumentární akreditiv, kupující, importér, odběratel
2. beneficiant (beneficiary) – oprávněný z akreditivu, prodávající, dodavatel, exportér
3. vystavující banka (issuing bank) – banka, která otevírá akreditiv na základě žádosti příkazce ve prospěch beneficianta akreditivu, banka importéra

4. avízující banka (advising bank) – banka, která ověřuje pravost akreditivu a oznamuje jej beneficiantovi - banka exportéra. Může být i jmenovanou bankou, akreditiv u ní bude použitelný i potvrzující bankou, jestliže se sama zaváže poskytnout plnění podle akreditivu, budou-li jeho podmínky splněny. Tato banka má potom obdobný závazek jako banka vystavující.
5. další banka – další avízující, popř. potvrzující banka
6. hojící banka – banka, která na základě zmocnění od vystavující banky poskytne z jejího účtu hojení bance potvrzující, tedy uhradí potvrzující bance z účtu vystavující banky částku, kterou potvrzující banka vyplatila beneficiantovi akreditivu. Jedná se o banku, která vede nostro účet⁷ vystavující banky.

1.10 Smlouva o otevření akreditivu

1.10.1 Základní charakteristika

Smlouva o otevření akreditivu je, spolu se smlouvou o inkasu, smlouvou o bankovním uložení věci, smlouvou o běžném účtu a smlouvou o vkladovém účtu, označována jako bankovní smlouva, resp. smlouva bankovních služeb. Toto označení se používá pro smlouvy, ve kterých jeden z účastníků smluvního vztahu musí být obligatorně banka. ObchZ nevynechává přímo definici banky, má ji ale v ustanovení § 1 odst. 1 Bankovního zákona, podle kterého jsou bankou právnické osoby se sídlem v České republice (dále jen ČR), založené jako akciové společnosti, které:

- přijímají vklady od veřejnosti,
- poskytují úvěry,

a které k výkonu této činnosti mají bankovní licenci podle § 4 bankovního zákona. Je nutno také dodat, že §5a upřesňuje, že banky se sídlem v členských státech Evropské unie (dále jako EU) a osoby oprávněné k vydání elektronických peněžních prostředků se sídlem v členských státech EU mohou vykonávat na území ČR prostřednictvím svých

⁷ běžný účet, který má banka u jiné banky, zejména v cizině

poboček činnosti podle zákona o bankách bez licence, pokud oprávnění k jejich výkonu jim bylo uděleno v zemi jejich sídla a pokud zahraniční subjekt dodržel postup stanovený právem Evropských společenství (dále jako ES) podle § 5c až 5m bankovního zákona. To neplatí v případech, kdy se jedná o subjekty, na které se nevztahují výhody jednotné licence podle práva ES, nebo o subjekty se sídlem ve státě, na který se nevztahují výhody jednotné licence podle práva ES. Banky se sídlem v členských státech EU a subjekty oprávněné k vydávání elektronických peněžních prostředků jsou dále za stejných podmínek oprávněny k provozování těchto činností i bez založení pobočky, pokud jejich provozování nemá charakter trvalé hospodářské činnosti.

Ustanovení §762 odst.1 ObchZ prolomuje zásadu, podle které jedním z účastníků bankovní smlouvy bude banka. Podle tohoto paragrafu může smlouvu o otevření akreditivu uzavřít i jiná osoba, pokud je k tomu oprávněna. Podle názoru JUDr. Lišky, touto osobou mohou být spořitelni a úvěrní družstva podle zákona č.87/1995 Sb., o daních z příjmu, ve znění pozdějších předpisů. Podle §3 odst. 1 písm. F) cit. zákona je spořitelni a úvěrní družstvo oprávněno otevřít akreditiv pro své členy.

Ustanovení § 682 ObchZ stanovuje: „*Smlouvou o otevření akreditivu se zavazuje banka příkazci, že na základě jeho žádosti poskytne určité osobě (oprávněnému) na účet příkazce určité plnění, pokud oprávněný splní do určité doby určené podmínky - příkazce se zavazuje zaplatit bance odměnu. Smlouva vyžaduje písemnou formu.*“

I když § 682 ObchZ není uveden v taxativním vypočtu kogentních ustanovení uvedeném v § 263 cit. zákona, považuje se toto ustanovení za ustanovení, od kterého se smluvní strany nemohou odchýlit, protože se jedná v smyslu § 269 odst. 1 ObchZ o podstatné náležitosti smlouvy.

Smlouva o otevření akreditivu je vždy obchodní smlouvou. Pro uzavření této smlouvy je vždy nutná existence určitého obchodně-právního vztahu – jedná se tedy o obchodní smlouvu, ve které se prodávající zaváže poskytnout určité plnění a kupující se zaváže zaplatit za to řádně a včas. V této smlouvě je zpravidla dohodnut způsob platby akreditivem.

Akreditivy jsou svým charakterem oddělené transakce od kupních smluv nebo jiných smluv, které mohou tvořit jejich podklad. Bank se této smlouvy v žádném případě netýkají a nejsou jimi vázány, i když se na to v akreditivu odvolávají. Následně závazek banky platit, akceptovat a přeplatit směnku nebo negociovat (odkoupit) nebo splnit

jakýkoliv jiný závazek, vyplývající z akreditivu, nepodléhá nárokům ani ochraně žadatele (příkazce), které vyplývají z jeho vztahů s vystavující bankou nebo oprávněným (beneficiantem). Závazek banky může spočívat pouze v povinnosti obstarat akceptaci směnky vystavené beneficiantem na příkazce. Na rozdíl od bankovního inkasa, bance vzniká v tomto případě vůči beneficiantu odpovědnost za porušení závazku, jestliže se jí přijetí směnky příkazcem nepodaří obstarat.

Závazek banky je tedy nezávislý na právním vztahu mezi příkazcem a oprávněným. Je nutné rozlišovat také vztah banky a příkazce a závazek banky vůči oprávněnému. Vztah příkazce k bance vzniká na základě smlouvy o otevření akreditivu. Závazek banky vůči oprávněnému je na tomto vztahu zcela nezávislý - jedná se o tzv. abstraktní závazek, přičemž je závazkem samostatným.

Smlouva o otevření akreditivu musí obsahovat vedle označení smluvních stran i dostatečné určení obsahu akreditivu, který má banka otevřít. Žadatel o otevření akreditivu musí splnit bankou stanovená kritéria, tzn. banka musí poznat stav solventnosti příkazce. V případě, že žadatel splní požadované kritéria, banka otevře akreditiv a kryje ho buď finančními zdroji žadatele, nebo úvěrem v jeho prospěch.

Smlouva má stanovit peněžní částku, na kterou má banka akreditiv otevřít a určit beneficianta, kterému zaručí platbu na základě žádosti příkazce. Banka se dále zavazuje poskytnout na účet příkazce určité plnění. Stanovují se doba platnosti akreditivu a podmínky, při jejichž splnění do určité doby banka má uspokojit beneficianta. S tím je také spojen závazek příkazce zaplatit bance platbu neboli odměnu.

Z právního vztahu mezi bankou a příkazcem, jež se řídí v zásadě úpravou mandátní smlouvy vyplývá, že se na ni přiměřeně aplikují ustanovení § 566 až 579 ObchZ, o této smlouvě. Dle mého názoru není zcela jasné, proč se zákonodárce u obecného smluvního typu rozhodl pro název mandátní smlouva - a tomu odpovídající označení stran - mandant a mandatář a v případě akreditivu najednou používá termín asociující spíše příkazní smlouvu z občanského zákoníku – příkazce. Jestliže to měl být způsob odlišení stran mandátní smlouvy od stran smlouvy o otevření akreditivu, není to nejlepší řešení.

Smlouva vyžaduje písemnou formu. Nedodržení zákonem stanovené formy má ve smyslu § 40 odst. 1 ObčZ, za následek absolutní neplatnost právního úkonu. To znamená, že takový úkon nezpůsobuje vznik, změnu ani zánik práv a povinností. V tomto smyslu

vyplněním smluvního formuláře banky, v některých případech v obchodním styku používaným, bude také dodržena písemná forma požadovaná zákonem.

V souvislosti s použitím akreditivu vzniká několik právních vztahů. Podnětem pro jejich vznik je smlouva o otevření akreditivu.

1.10.2 Vztah mezi prodávajícím a kupujícím

Nejčastěji tvoří jeho základ kupní smlouva, ve které se smluvní strany (prodávající a kupující) dohodnou na zaplacení kupní ceny prostřednictvím akreditivu.

1.10.3 Vztah kupujícího (příkazce) a banky kupujícího (příkazce)

Z obchodní smlouvy vzniká kupujícímu (příkazci) závazek vystavit akreditiv ve prospěch prodávajícího (oprávněného). O otevření akreditivu žádá kupující svou banku. Pokud je banka ochotná akreditiv vystavit, domluví si s příkazcem smluvní podmínky.

Smluvní vztah mezi příkazcem a vystavující bankou zavazuje banku vystavit akreditiv a oznámit jej prodávajícímu. V momentě, kdy jsou splněny podmínky akreditivu, tedy když jsou bance předloženy příslušné dokumenty, banka akreditiv proplatí a dokumenty předá příkazci. Na jejich základě si pak může příkazce převzít zboží. Příkazce bance uhradí hodnotu dokumentů, spolu s dalšími poplatky, které akreditivní transakce provázejí.

Jelikož je závazek banky zaplatit prodávajícímu za příslušné dokumenty nezávislý na závazku banky vůči příkazci, banka je vystavena riziku, že provede platbu a nedostane od příkazce zaplacení. Toto riziko banka vyvažuje zajištěním, v podobě úvěrových či zástavních smluv, dle bonity klienta. Podmínkou banky pro otevření akreditivu je povinnost příkazce zabezpečit na svém účtu dostatek finančních prostředků na krytí akreditivní sumy, resp. zabezpečit ze strany banky poskytnutí úvěru v dostatečné výši. Banky se snaží při stanovení kritérií a podmínek pro otevření akreditivu co nejvíce zabezpečit své zájmy. V případě, že otevření akreditivu spojené s poskytnutím úvěru a v úvěrové smlouvě je dohodnutý způsob zabezpečení splacení poskytnutého úvěru, vyžadují banky zabezpečení peněžními prostředky. Toto zabezpečení musí být zpravidla minimálně v hodnotě 100 % hodnoty akreditivu, avšak banky si mohou stanovit i vyšší hodnotu

zabezpečení. K tomuto může dojít například v případě, že zabezpečení je v jiné měně než je měna akreditivu, čímž se chrání před vznikem negativních kurzovních rozdílů.

1.10.4 Vztah banky kupujícího (příkazce) a prodávajícího (oprávněného)

Banka příkazce otevře akreditiv ve prospěch oprávněného z akreditivu. Tento vztah je jádrem celé akreditivní operace.

Avízující banka se může stát bankou jmenovanou. „*Pokud akreditiv nestanoví, že je použitelný pouze u vystavující banky, všechny akreditivy musí jmenovat banku („jmenovaná banka“), která je zmocněna platit, vzít na sebe závazek k odložené platbě, akceptovat tratu (traty) nebo provést negociaci. V případě volně negociovatelného akreditivu, jakákoliv banka je jmenovanou bankou.*“⁸ Stane se tak na základě žádosti vystavující banky, která zmocní avízující (jmenovanou) banku ke kontrole dokumentů a poskytnutí plnění, pokud budou dokumenty odpovídat podmínkám akreditivu. Za tuto službu obdrží od vystavující banky odškodnění. Neznamená to ovšem, že by jmenovaná banka měla povinnost kontroly dokumentů a jejich proplacení provést. Pokud tak však učiní a provede platbu oproti dokumentům, které neodpovídají podmínkám akreditivu, nemá na odškodnění nárok.

1.10.5 Vztah banky příkazce a banky oprávněného

Podstatou tohoto vztahu je oznámení banky příkazce bance oprávněného (avízující banky), která většinou sídlí v jeho zemi, že v prospěch jejího klienta byl otevřen akreditiv.

Účastníkem akreditivní operace je především žadatel o otevření akreditivu (příkazce), kterým je zpravidla kupující. Dalším účastníkem úvěrové operace je banka, případně banky. Při realizaci zahraničních obchodních operací se využívá mnoho bank. Při akreditivní operaci je podstatná a neopomenutelná banka, která akreditiv vystavuje, tzv. vystavující banka. Ta by mohla být v případě tuzemského obchodního styku v celé akreditivní operaci jedinou bankou.

V případě, že oprávněný (beneficient) má sídlo v jiném státě, je potřebné mu umožnit jak splnění akreditivních podmínek, tak i čerpaní akreditivu v jeho vlastním státě.

⁸ *UCPa pravidla pro dokumentární akreditivy*. Praha: Národní výbor Mezinárodní obchodní komory v ČR, 2007. 120 str. ISBN 978-80-903297-7-5. Str. 26.

Z tohoto důvodu do akreditivního vztahu vstupuje další banka, která většinou sídlí v jeho zemi, která beneficiantovi akreditiv avízuje - tzv. avízující banka, která provádí oznámení o otevření na základě zmocnění od vystavující banky, která je povinna uhradit jí veškeré náklady, které tímto vzniknou. V okamžiku, kdy vystavující banka otevře akreditiv, oznámí to avízující bance. Ta ověří, zda ho vystavující banka opravdu otevřela a zašle beneficiantovi oznámení o otevření akreditivu v jeho prospěch (obvykle formou doporučeného dopisu) .

Avízující banka odpovídá jen za škodu způsobenou nesprávností v oznámení akreditivu oprávněnému, a to podle všeobecných ustanovení o náhradě škody (§ 373 a nasl. ObchZ).

Avízující banka se může stát bankou jmenovanou. *„Pokud akreditiv nestanoví, že je použitelný pouze u vystavující banky, všechny akreditivy musí jmenovat banku („jmenovaná banka“), která je zmocněna platit, vzít na sebe závazek k odložené platbě, akceptovat tratu (traty) nebo provést negociaci. V případě volně negociovatelného akreditivu, jakákoliv banka je jmenovanou bankou.“*⁹ Stane se tak na základě žádosti vystavující banky, která zmocní avízující (jmenovanou) banku ke kontrole dokumentů a poskytnutí plnění, pokud budou dokumenty odpovídat podmínkám akreditivu. Za tuto službu obdrží od vystavující banky odškodnění a také nárok na odměnu za zařízení této služby.

Vystavující banka může také avízující banku požádat případně zplnomocnit jinou banku, aby její akreditiv potvrdila, zda jí otevřený akreditiv potvrdí. Avízující banka se pak stane bankou potvrzující.

Pokud banka potvrdí akreditiv, vzniká její přímý závazek na plnění z akreditivu za předpokladu, že jsou splněné všechny akreditivní podmínky. Vystavující banka a banka, která akreditiv potvrdila, jsou vůči oprávněnému zavázané společně a nerozdílně - oprávněný tedy může požadovat plnění od kterékoliv z nich.

⁹ *UCPa pravidla pro dokumentární akreditivy*. Praha: Národní výbor Mezinárodní obchodní komory v ČR, 2007. 120 str. ISBN 978-80-903297-7-5. Str. 26.

1.11 Postup při realizaci akreditivní operace

Celý proces realizace akreditivu pomocí akreditivu je poměrně složitý a velmi formální. Tento proces je zahájen založením prvotního smluvního vztahu mezi žadatelem o otevření akreditivu a oprávněným z akreditivu. Tento vztah se zpravidla zakládá uzavřením obchodní smlouvy (ve většině případů kupní smlouvy). V rámci této smlouvy se prodávající a kupující dohodnou na platební podmínce - zaplacení za zboží či službu prostřednictvím dokumentárního akreditivu. Zároveň si sjednají akreditivní podmínky: konkrétní druh akreditivu, délku jeho platnosti, způsob použitelnosti, jaké dokumenty budou předkládány bance, proti kterým bude plnit, placení výloh bank za vyřízení akreditivu apod.

Je nutno uvést, že pro prodávajícího je ideální, když akreditiv vystaví banka, která je korespondenční bankou s bankou prodávajícího. Vystavení akreditivu touto bankou může potom výrazně zjednodušit proces realizace akreditivu ve vztahu mezi bankami a eliminovat některá rizika.

Povinnost banky přezkoumat dokumenty nezahrnuje přezkoumání jejich pravosti a skutečnosti, jestliže se nejedná o vady zjevné a odhalitelné při odborné péči.

Nezávislost závazku banky z akreditivu na právním vztahu mezi příkazcem a oprávněným je vyjádřena v Pravidlech, v nichž se mluví o postavení banky a klienta v akreditivní operaci:

1) Pro banku je závazné pouze znění smlouvy o otevření akreditivu, nikoliv znění smlouvy mezi prodávajícím a kupujícím.

2) Banka se zabývá pouze dokumenty – za dodávku zboží neručí. Předložené dokumenty musejí odpovídat podmínkám uvedeným v akreditivní listině. Banka však nemůže ručit například za případný rozdíl mezi zbožím fakturovaným a zbožím skutečně dodaným.

3) Banka rovněž neručí za pravost, případně zfalšování dokumentů předložených dodavatelem, neručí za případnou ztrátu dokladů v doporučených zásilkách, neručí za škody vzniklé zpožděním dokumentů z důvodů, které se souhrnně označují jako vis maior (stávky, výluky, přírodní katastrofy apod.). Banka ovšem nemůže přijmout dokumenty viditelně zfalšované, neúplné nebo poškozené.

1.11.1 Žádost o otevření akreditivu

Příkazce žádá svou banku o jeho vystavení ve prospěch beneficianta. Žádost o otevření akreditivu musí obsahovat následující základní náležitosti:

- identifikační znaky žadatele, podpis statutárního zástupce příkazce
- jméno a přesnou adresu oprávněného
- instrukce o způsobu otevření akreditivu (písemně, telegraficky)
- označení avízující banky
- druh akreditivu (odvolatelný, neodvolatelný)
- čas a místo platnosti akreditivu
- akreditivní sumu a měnový kód ISO
- číslo účtu příkazce
- dokumenty, které podmiňují plnění, případně jiné podmínky podmiňující plnění
- popis zboží; určení, zda jsou přípustné částečné zásilky; které náklady a poplatky jsou zahrnuty v ceně dodávky
- dopravní paritu a údaj o pojištění
- pokyny bance jak má nakládat s převzatými dokumenty
- místo odeslání zboží, místo určení a místo převzetí na odeslání
- časové období po termínu odeslání, v rámci kterého musí být předložené dokumenty pro placení, akceptaci nebo negociaci
- údaje spojené s korespondencí bank v souvislosti se smlouvou, potvrzení akreditivu zahraniční bankou, avízování
- výši odměn a ostatních poplatků, způsob jejich úhrady bankám a zodpovědnost za náklady
- datum a místo ukončení platnosti akreditivu
- zda se jedná o převoditelný nebo neprevoditelný akreditiv

Ještě před otevřením akreditivu by se měl prodávající s kupujícím domluvit na dokumentech, které budou předloženy bance, aby mohla vyplatit akreditivní sumu.

Banka posoudí jeho žádost s ohledem na zajištění, resp. solventnosti žadatele a bonitu (rating), které jí může poskytnout. V kladném případě s ním uzavře smlouvu o otevření akreditivu. Akreditiv může být otevřen písemnou formou – dopisem nebo

prostřednictvím telekomunikačních prostředků – Swift, telex. V praxi je v 90% používán systém Swift, přičemž písemná forma se téměř nevyskytuje. Banka může realizovat akreditiv i z úvěrových zdrojů poskytnutých bankou příkazci.

V případě, že v akreditivu bude nějaká podmínka bez uvedení dokumentu, vystavující banka bude informovat žadatele, že podle čl. 13, odst. c) UCP, který stanoví: „Pokud akreditiv obsahuje podmínky bez uvedení dokumentu, který musí být předložen v souladu s těmito podmínkami, budou banky pokládat tyto podmínky za nedodržené a nebudou je brát v úvahu“, tyto podmínky musí být změněné na jasné dokumentární požadavky - banka kontroluje soulad dokumentů s podmínkami akreditivu a vzájemnou souvislost těchto jednotlivých dokumentů. Banka odpovídá za škodu vzniklou ztrátou, zničením nebo poškozením převzatých dokumentů i za škodu vzniklou jako jejich důsledek (např. škoda vzniklá zaplacením smluvní pokuty nebo úroku z prodlení jako důsledku z prodlení s poskytnutím plnění oprávněnému).

1.11.2 Otevření akreditivu na základě příkazu žadatele (příkazce)

Vystavující banka avízuje otevření akreditivu beneficiantovi buď přímo, nebo prostřednictvím jiné banky. Nejčastěji zašle akreditiv domácí bance prodávajícího prostřednictvím Swiftu. Banka prodávajícího se tak stává bankou avízuující.

Avízuující banka ověří pravost akreditivu ověřením podpisů, telegrafických a swiftových klíčů a oznámí jej beneficiantovi. Vystavující banka může avízuující banku požádat o potvrzení akreditivu. Pokud s tím avízuující banka souhlasí, stává se potvrzující bankou.

1.11.3 Odeslání zboží a obstarání dokumentů

Potom prodávající odesílá zboží, obstarává dokumenty předepsané akreditivem a splňuje ostatní akreditivní podmínky.

Jestli jsou dokumenty v souladu s akreditivními podmínkami, banka bude plnit (potvrdí akreditiv a zaplatí dle podmínek akreditivu). Pokud předložené dokumenty vykazují závady, vrací je banka oprávněnému a požaduje odstranění závad. Pokud je zřejmé, že lhůta při odstraňování závad nebude prodávajícím dodržena, hledá se alternativní řešení - v nejhorším případě se stává akreditiv neplatným.

Na tomto úseku vznikají problémy hlavně v souvislosti s neschopností prodávajícího splnit akreditivní podmínky. Může nastat situace, kdy tyto podmínky budou pro něj nesplnitelné - potom oprávněný požádá kupujícího o změnu akreditivu. Vzhledem k tomu, že většina akreditivů jsou neodvolatelné, provedení změn v nich bude velmi náročné.

Nejčastěji se jedná o následujících problémy:

- množství objednaného zboží není dostačující
- změna ceny jako důsledek pohybu výměnných kurzů
- dodání zboží ve stanovený termín není reálné. Při odstraňování závad v dokumentech musí prodávající také dodržet lhůtu pro platnost akreditivu

Banka předložené dokumenty zkontroluje. Prodávající si musí uvědomit, že dokumenty, které podle akreditivu musejí předložit, jsou někdy vystavené jinými subjekty a ne vždy budou vyhovovat přísným požadavkům bank.

Banka zkoumá jen správnost předložených dokumentů prodávajícím a porovnává je s akreditivními dokumenty. Zkoumá také, zda jsou předloženy ve stanoveném termínu. Banky podle tzv. principu nezávislosti v akreditivní transakci nechtějí vstupovat do sporů týkajících se podmínek obchodní smlouvy mezi obchodujícími stranami. Jejich základní funkcí je financování akreditivní transakce. UCP je chrání před odpovědností za tyto transakce a před vstupováním do těchto sporů.

Pro předcházení nedostatků v předložených dokumentech se doporučuje stanovit reálné datum naložení zboží a maximální povolenou dobu mezi odesláním zboží a předložením dokumentů. Po odeslání zboží by měl prodávající zkontrolovat, jestli má k dispozici všechny dokumenty, které jsou obsažené v akreditivních podmínkách a jestli tyto dokumenty neobsahují chyby.

1.11.4 Druhy dokumentů

V platebním styku jsou dokumenty rozlišovány z několika hledisek. Pravidla obsahují jejich obsah, druhy a význam. Druhově je můžeme členit na:

- inkasní

- dopravní
- pomocné
- pojišťovací

Podle charakteru se dokumenty dělí na:

- dispoziční
- průkazní (legitimační)

Podle obsahu se dokumenty člení na čisté (clean) dokumenty nebo s nevyhovujícími údaji (se závadami). Čistým dokumentem je dokument, který nemá žádnou poznámku, která by ukazovala na špatný stav nebo balení. Podle typu vyhotovení je dělíme na originály, duplikáty, triplikáty, kopie, opisy, náhradní dokumenty, faxové kopie atd.

1.11.5 Inkasní dokumenty

Jsou to všechny druhy dokumentů, které prodávající předkládají bance s cílem inkasovat jejich protihodnotu u kupujícího bez ohledu na to, jestli se jedná o faktury, dopravní, pomocné nebo pojišťovací dokumenty. Základním inkasním dokumentem je obchodní faktura – účetní listina, ve které prodávající specifikuje dodané zboží a udává konečnou částku, kterou mu kupující má zaplatit ve stanovené lhůtě. Vystavitelem faktury je prodávající. Faktura musí znít na jméno kupujícího jako žadatele o akreditiv. Suma uvedená na faktuře by se měla shodovat s akreditivní sumou. Pokud je faktura vystavena na vyšší sumu, než je suma akreditivu, banka je zavázána jen do výšky akreditivní sumy. Pokud tedy suma uvedená na faktuře převyšuje sumu uvedenou v akreditivu, banka, která je pověřena plněním z akreditivu, se může rozhodnout, jestli fakturu znějící na vyšší sumu přijme. Jakékoli její rozhodnutí je závazné pro všechny účastníky akreditivní operace, včetně banky vystavující akreditiv.

Popis zboží na faktuře musí přesně odpovídat akreditivnímu předpisu. Sama obchodní faktura má přesně odpovídat podmínkám kupní smlouvy. Vyúčtování na faktuře

musí odpovídat sjednané ceně a údaje na ní uvedené musí souhlasit s údaji na ostatních dokladech.

Jako příklad můžeme uvést situaci, kdy v akreditivu bylo zboží označené jako „100% Acrylic Yarn“, ve faktuře předložené bance bylo však zboží označeno jako „Imported Acrylic Yarn“. Banka to považovala za vadu a odmítla vyplatit akreditivní sumu. Postup banky byl potvrzen i rozhodnutím soudu (případ LC.Courtaulds North America, Inc. V. North Carolina National Bank, 1975).

Poslední novela Pravidel stanoví, že obchodní faktura podepsána být nemusí – tedy v případě, když akreditivem nebude výslovně požadována podepsaná faktura, banka přijme i fakturu nepodepsanou. Souvisí to s možností vystavení faktur pomocí reprodukcí techniky.

1.11.6 Námořní přístavný konosament

Anglicky Bill of Lading – B/L. Jedná se o základní dokument v námořní dopravě, který je cenným papírem, který představuje vlastnictví zboží v něm uvedené. Nejdřív se uzavírá přepravní smlouva mezi naložovatelem a dopravcem, potom se vystavuje samotný konosament, který potvrzuje převzetí dopravcem nebo jeho zmocněncem zboží, za účelem přípravy. Dopravce se v něm zavazuje vydat zboží v přístavu určení proti předložení originálu konosamentu.

Datum vystavení konosamentu se považuje za datum naložení na palubu a za datum odeslání zboží. Konosament musí taky obsahovat označení přístavu naložení zboží a přístavu vyložení stanoveného v akreditivu. Vystavuje se v originálu a neobchodovatelných kopiích.

Spolu s konosamentem se mohou vyskytnout doložky. Jako příklad uvedu doložku „RO/RO“ – roll on/roll off, uvedenou na konosamentu, která je používána při přepravě aut najíždějících do trajektové lodě.

1.11.7 Neobchodovatelný námořní nákladní list

V tomto případě originál dopravního dokumentu není třeba překládat. Jak už vyplývá z názvu, jeho převod způsobem jako u obchodovatelného cenného papíru není možný.

Je to dokument, který kryje přepravu z přístavu do přístavu, s cílem odstranit zdržení v přístavech vyloďení při dopravě zboží. Musí splňovat stejné podmínky a obsahovat stejné náležitosti jako předešlý druh inkasního dokumentu s tím rozdílem, který jsem výše uvedl - není dispozičním dokumentem. Je to z důvodu toho, že se vydává jmenovanému příjemci jenom proti ověření jeho identity.

1.11.8 Konosament vystavený podle smlouvy o nájmu nebo provozu lodi

Anglicky - Charter party B/L, je to dispoziční dokument, který slouží jako doklad o převzetí k přepravě velkého objemu zboží, které vyžaduje speciální opatření (ropa, průmyslová hnojiva aj). Tato přeprava se uskuteční na pronajatých lodích. Existují dva způsoby této přepravy. V prvním poskytne majitel lodi objednateli loď i posádku a objednatel náklad,¹⁰ ve druhém majitel loď pronajme a posádku a náklad obstará nájemce.¹¹

1.11.9 Multimodální dopravní dokument

Anglicky - Multimodal Transport Dokument - je to dokument, který se používá při tzv. kombinované dopravě, která zahrnuje nejméně dva odlišné způsoby dopravy (např. námořní a železniční). Je vystaven dopravcem, který zajišťuje celou multimodální dopravu a odpovídá za ni odesílateli smluvně, a to i v případě, když část dopravy zabezpečí u jiného dopravce. Slouží jako doklad o převzetí zboží k přepravě. .

1.11.10 Letecký nákladní list

Anglicky - Air Transport. Je to legitimační dopravní dokument, který doprovází zásilku zboží během mezinárodní letecké dopravy. Vystavuje se pouze na jméno, neboť není ani dispozičním dokumentem ani cenným papírem. Je dokladem o převzetí zboží k přepravě i o uzavření smlouvy o přepravě.

¹⁰ ObchZ ČR upravuje v § 368-641 jako smlouvu o provozu dopravního prostředku

¹¹ ObchZ ČR upravuje v §630-637 jako smlouvu o nájmu dopravního prostředku

1.11.11 Silniční nákladní list

Anglicky - Road Transport, je legitimační nepřevoditelný dopravní dokument, vystavovaný pro silniční přepravu nákladními automobily. Vystavuje se ve třech vyhotoveních. Slouží jako doklad o převzetí zboží k přepravě a jako doklad smlouvy o přepravě.

1.11.12 Železniční nákladní list

Anglicky - Rail Transport Dokument - je legitimační doklad o uzavření přepravní smlouvy po železnici. Smlouva se uzavře převzetím zásilky železnicí společně s tímto dokumentem, na které železnice dá razítko. Je to neobchodovatelný dokument, který může být vystaven pouze na jméno. Slouží jako doklad o převzetí zboží k přepravě a jako doklad smlouvy o přepravě. Originál tohoto listu provází zásilku a společně s ní se předává příjemci (importér) zboží ve stanici určení. Duplikát obdrží odesílatel, který jej pak předkládá bance. Tento duplikát se v obchodní praxi užívá jako inkasní doklad, na němž musí být uvedeno číslo vagónu.

1.11.13 Kurýrní a poštovní stvrzenky

Anglicky - Courier Receipts a Post Receipts. Kurýrní stvrzenka potvrzuje převzetí zboží k doručení vystavené kurýrem nebo spěšnou doručovací službou. Na poštovním podacím lístku pošta vystaví potvrzení o odeslání zboží do místa určení. V akreditivu může být určena konkrétní kurýrní nebo spěšná doručovací pošta. V případě, že akreditiv to výslovně neuvádí, banka má povinnost přijmout doklad vystavený jakoukoli kurýrní nebo spěšnou doručovací poštou.

1.11.14 Dokumenty vystavené zasilateli¹²

Podle mezinárodní obchodní komory to nejsou dopravní dokumenty v právním slova smyslu – jedná se jen o pouhá potvrzení.

Potvrzení zasilatele se nejčastěji objeví ve dvou formách:

¹² V ČR se pro zasilatele užívá pojem speditér, ten ovšem není v souladu s názvem užívaným v obchodním zákoníku

- Transport Documents issued by Freight Forwarders – potvrzení o neodvolatelném odeslání zboží, které se vystavuje až po zajištění přepravní smlouvy a odeslání zboží
- Receipt Documents issued by Freight Forwarders – potvrzení o převzetí zboží

Používají se pro přepravu zboží více druhy dopravy. Jsou výhodnější tím, že zasilatelé seberou zboží od více odesílatelů a vybere se nejvhodnější dopravní cesta a prostředek - tím se doprava stává levnější.

1.11.15 Pojistné dokumenty

Vyskytují se v následujících podobách Pojistného certifikátu a Pojistky (Insurance Policy). Pojistné dokumenty slouží jako potvrzení o uzavření pojistky. Pojistný dokument musí být uveden v dokumentárním akreditivu. Pravidla stanovují, že podepisují a vystavují jej pojišťovací společnosti, pojišťovatelé nebo jejich zástupce a musí být předložen v plné sadě originálů.

Příkazce by měl předat bance přísné instrukce k akreditivu a konkrétně stanovit přesné podmínky. Pokud v akreditivní listině není stanoveno jinak, pojistný dokument musí být vyjádřen ve stejné měně jako akreditiv. Akreditiv by měl také stanovit druh pojištění a další rizika v případě, že existují. Nesmějí se používat nepřesné výrazy jako „obvyklá rizika“. Případná doložka „proti všem rizikům“ nekryje například riziko válek, povstání nebo ztráty vzniklé z vnitřních vad zboží. Pokud se ale použijí, banky přijmou pojistné dokumenty jak jsou předložené, bez odpovědnosti za to, že některé rizika krytá nebudou.

1.11.16 Odpovědnost banky

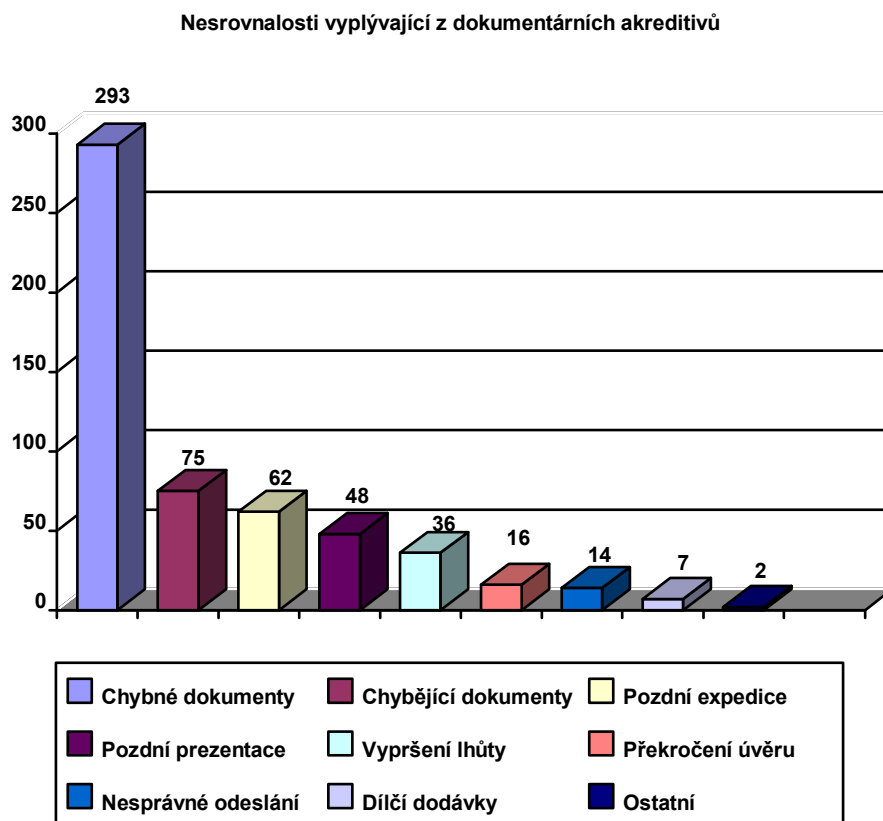
V okamžiku, kdy má banka předložené dokumenty ve správě, ve smyslu § 690 odst. 2 ObchZ, odpovídá příkazci za škodu, způsobenou jejich ztrátou, zničením nebo poškozením. Jde o objektivní odpovědnost banky, tzn. odpovědnost bez zavinění. Může se jí zbavit jen když prokáže, že škodě na dokumentech nemohla zabránit ani při vynaložení maximálního úsilí.

Povinnost banky (jak vystavující, tak i potvrzující, kterou Pravidla nazývají jmenovanou bankou – Nominated Bank) je velmi podrobně upraven v Pravidlech. ObchZ zakotvuje jen podstatu celého řešení. Tímto řešením je zkoumání předložené dokumentace jenom z formálního hlediska srovnání obsahu dokumentů s podmínkami uvedenými v akreditivní listině a z hlediska jejich vzájemné souvislosti. Banky nekontrolují dokumenty, které nejsou dokumentem požadované. Když obdrží dokumenty, vrátí je zpět předkládajícímu nebo je odešlou dále spolu s ostatními s tím, že za správnost takových dokumentů neodpovídají.

. Pokud banka neobdrží všechny požadované dokumenty v odpovídající kvalitě, proti kterým má být akreditiv použitelný, bude tyto v akreditivu neoznačené dokumenty považovat za neplatné. Podle Pravidel dokument, který nebude vyžadován, ale bude představen, bude banka považovat za irelevantní a může jej vrátit předkladateli¹³.

¹³ UCP 500, čl. 4 a UCP 600 čl. 5

Obrázek 1. Nesrovnalosti v dokumentárním akreditivu

Zdroj: Mann, J. R. *Wonders why, in view of high discrepancy rates, business continues to use letters of credit.* USA: The University of Texas School of Law, 2001. Str. 3

Na výše uvedeném grafu můžeme ilustrativně pozorovat, že z celkových 554 celkových rozporů- nesrovnalostí v akreditivních operacích je 293 rozporů v dokumentech, které jsou předkládány beneficentem bankám. Zde se objevuje nejslabší místo celého systému akreditivní operace, kdy je nutno trvat na co nejformálnější předložení dokumentů, jelikož banky podrobně prozkoumají, zda dokumenty jsou v souladu s akreditivem.

Chyby v dokumentech nejčastěji nastávají způsobem, kdy předkladatel prezentuje odlišné dokumenty od těch, které jsou stanovené dokumentárním akreditivem nebo neobsahují předepsané dokumentární podmínky. Jejich pozdní prezentace je zásadní chybou nedodržení platnosti použitelnosti akreditivu. Nesprávné odeslání je dosti problematickým jevem vyskytujícím se poměrně často. Jedná se v největším počtu případů o odeslání zboží z jiného místa odeslání, než které stanovuje dokumentární akreditiv. Další rozpory, které stojí za zmínku, představují dílčí dodávky - akreditiv zakazuje dílčí dodávky

a přitom se zboží nevejde do jednoho nákladního automobilu, proto odesílatel vypraví dvě taková auta - v tuto chvíli jedná o dílčí dodávky, které tak i banky hodnotí a z tohoto důvodu opět dochází k nesrovnalosti.

Doba pro přezkoumání dokumentů bankou, tzv. rozumná doba (reasonable time) nesmí překročit 7 bankovních dnů, které následují po dni, kdy banka dokumenty obdržela. V této době se banka musí rozhodnout, zda dokumenty přijme či odmítne a zároveň musí o obdržení dokumentů informovat beneficianta.

Pokud akreditiv sice bude obsahovat podmínky, avšak nebudou v něm uvedeny dokumenty, které mají být předloženy, Pravidla stanoví vyvratitelnou domněnku, že podmínky v takovém případě nebyly stanoveny.

Postupy a povinnosti banky při ověřování dokumentů upravují UCP. Stanoví se tzv. standard pro prozkoumání dokumentů, podle kterého banky musí prozkoumat všechny dokumenty předepsané akreditivem, aby zjistily, zda jsou v souladu s jeho podmínkami. Tento zjevný soulad a kontrola probíhá v souladu s mezinárodní bankovní praxí.

Výsledkem kontroly je rozhodnutí, zda dokumenty jsou buď v souladu, nebo v nesouladu s akreditivními podmínkami.

V případě, že dokumenty jsou v souladu s akreditivními podmínkami, banka splní akreditivní plnění. Ale pokud budou v nesouladu, tak potom má banka dvě možnosti: První je odmítnutí dokumentů, druhou je, že požádá příkazce k vyjádření se k nedostatkům a případnému povolení plnění.

Oprávněný by měl dávat pozor jednak na dokumenty, které by měli být v souladu, s akreditivními podmínkami a jednak na možné chyby nebo jiné problémy v dokumentech. Prodávající by neměl odesílat zboží, které nebylo zmíněné v akreditivu. V případě, že oprávněný nemá písemné oznámení od vystavující banky o změně v akreditivu, ponese riziko, při kterém se mu může stát, že mu akreditivní suma nebude vyplacena. Poslední věcí je, že oprávněný by měl zamezit převzetí nezaplaceného zboží kupujícím z důvodu neochoty kupujícího k přihlídnutí k nedostatkům v dokumentech - v takovém případě by oprávněný měl mít šanci na zaplacení kupní ceny.

Pokud se ale příkazce ve stanovené lhůtě nevyjádří k nedostatkům v dokumentech, rozhodnutí o plnění z akreditivu přechází na banku, která musí zvážit všechna možná rizika, která jsou s tím spojena.

1.11.17 Vyloučení odpovědnosti banky

Vis maior zbavuje banky odpovědnosti v době, kdy dochází k přerušení obchodní činnosti v důsledku vzbouření, občanských nepokojů, povstání, válek nebo jakýchkoliv jiných příčin mimo dosah bank nebo stávek a výluk. V důsledku světového nebezpečí teroristického útoku je za vyšší moc považován nově také teroristický čin.

Banky nepřebírají odpovědnost ani závaznost za formu, dostatečnost, pravost, falsifikaci nebo právní účinek dokumentů nebo za podmínek stanovených v dokumentech, dále nepřebírají žádnou odpovědnost ani závaznost za popis, množství, váhu, kvalitu, stav, balení, dodání, hodnotu a další podmínky.

Banky nenesou odpovědnost za zdržení, zkomolení nebo ztráty zpráv, dopisů nebo dokumentů. Ustanovení pojímající vyloučení odpovědnosti za jednání strany, které byly dány instrukce, má své nezastupitelné místo. UCP 600 nově praví o povinnosti vystavující banky nebo potvrzující banky vyplatit, negociovat nebo hojit jmenovanou banku, a to i za okolností, kdy dokumenty byly ztraceny při předávání mezi jmenovanou nebo potvrzující bankou nebo mezi potvrzující a vystavující bankou. Tomu ovšem musí předcházet jednání jmenované banky, v němž určí, že předložené dokumenty jsou ve shodě s akreditivními podmínkami. Ustanovení článků 34, 35, 36 a 37 UCP 600 dopadá na vyloučení odpovědnosti za přesně v UCP určených okolnostech.

1.11.18 Kontrola dokumentů a úhrada sumy

Banky podle pravidel musí pečlivě přezkoumat všechny dokumenty stanovené v akreditivu, aby zjistily, zda jsou v souladu s podmínkami akreditivu a zda jsou tyto dokumenty v souladu mezi sebou. Podmínky prezentace, přezkoumání prezentace a nesrovnalostí obsažených při prezentaci obsahují ustanovení UCP 600 v člancích 14 až 16.

Pokud akreditiv nestanovuje, že je použitelný jen ve vystavující bance, musí určit banku, která je zmocněna platit, převzít závazek odložené platby, akceptovat směnku nebo negociovat.

Negociácie znamená, že banka zmocněná negociovat poskytne hodnotu za směnku nebo dokumenty. Negociace se používá především v jihoasijských státech, v Evropě se používá jen ojediněle. Některé české bankovní domy tuto službu dokonce vůbec nenabízejí. Vystavující banka nemůže provést negociaci, ale má přímo povinnost honorovat. Zpravidla negociují jen jmenované (avízující) a potvrzující banky.

Avízující banka zkontroluje dokumenty a zasílá je vystavující bance. Současně avízující banka instruuje vystavující banku, kam se má zaslat plnění, tak aby mohla proběhnout honorace beneficienta. Jestliže by v tomto vztahu vystupovala potvrzující banka, může beneficienta honorovat přímo.

U negociace se používá pojem „postih“, přičemž je pravidlem, že se negociuje u avízující banky s postihem. To znamená, že avízující banka vyplatí ze svých finančních prostředků akreditivní částku a pokud by neobdržela od vystavující banky tuto částku zpět, požaduje vyplacené plnění zpět od beneficienta. Negociace u potvrzující banky probíhá bez postihu (v případě, že vystavující banka nevyplatí plnění, není možné se obrátit na beneficienta a žádat po něm zpět poskytnuté plnění) jsou-li shledány předložené dokumenty ve shodě. Nově UCP 600 zavádějí použitelnost negociace všemi způsoby.

Samotná honorace je beneficientovi poskytnuta na viděnou, odloženou platbou nebo negociací.

Pravidla upravují nejasnosti týkající se výstavců dokumentů, obsahu dokumentů, data vystavení dokumentů, ověření a podpisu dokumentů a také upravují nejasnosti týkající se originálů dokumentů a kopií.

1.11.19 Pravidla týkající se výstavců dokumentů

Nejasnosti týkající se výstavců akreditivů a výrazy jako „prvotřídní“, „dobře známý“, „kvalifikovaný“, „nezávislý“, „oficiální“, „kompetentní“, „místní“ a podobně, nemají být používány k určení výstavců jakéhokoliv dokumentu požadovaného akreditivem. Pokud jsou taková slova použita a banky přijmou příslušný dokument tak, jak je předložen s podmínkou, že bude v souladu s ostatními podmínkami akreditivu a nebyl vystaven beneficientem.

1.11.20 Pravidla týkající se podpisu dokumentů

Dokumenty musí být podepsány, pokud to akreditiv vyžaduje. Z povahy dokumentu a z akreditivní podmínky vyplyne, zda má být podepsán originál. Dokument může být podepsán rukou, faksimilií podpisu¹⁴, perforovaným podpisem, razítkem, symbolem nebo jakýmkoliv jiným mechanickým nebo elektronickým způsobem ověření.

¹⁴ podpis pomocí razítka

Toto ustanovení je odrazem z praxe, kde existují rozdíly v různých teritoriích, která používají rozdílné druhy podpisu. Například perforované podpisy jsou běžně používané v Asii.

1.11.21 Pravidla týkající se ověření, validace, legalizace dokumentů apod.

Pokud není v akreditivu stanoveno jinak, bude jakýmkoliv podpisem, označením, razítkem nebo nálepkou na dokumentu, vyhověno podmínce, která se v akreditivu požaduje, aby byl dokument ověřen, validován, legalizován, opatřen visem, potvrzen apod.

1.11.22 Pravidla týkající se obsahu dokumentů

V případě, že jsou požadovány jiné dokumenty než pojistné, dopravní a obchodní faktury, akreditiv by měl stanovit, kým mají být takové dokumenty vystaveny a jaký text nebo údaje mají uvádět. Pokud to nebude v akreditivu stanoveno, přijmou banky tyto dokumenty tak, jak jsou předloženy a pokud shledají, že údaje jsou v souladu s jiným předloženým požadovaným dokumentem.

1.11.23 Originály versus kopie

Obecně se požaduje, aby byl každý požadovaný dokument předložen v originále, pokud si strany v akreditivu nedojednaly, že postačí předložení kopií. Pokud není v akreditivu stanoveno jinak, banky přijmou jako originály také dokumenty, které jsou vystaveny rozmnožovacími, automatizovanými nebo počítačovými systémy, nebo se jedná o průklepové kopie, za předpokladu, že jsou označeny jako originály, a kde je to nutné, jsou i podepsány.

1.11.24 Rozhodování sporů

Při uzavření smlouvy o otevření akreditivu by měly smluvní strany brát v úvahu také situaci, při které by mohlo dojít k porušení smluvních ustanovení jinou smluvní stranou nebo by se mohlo odlišně vykládat ustanovení upravující práva a povinnosti smluvních stran. Pro tyto případy by si smluvní strany měly určit kromě rozhodného práva,

tj. práva, kterým se bude daná smlouva a všechny právní vztahy s ní související řídit, včetně nezávislého subjektu, který případný spor bude řešit.

Při stanovení nezávislého subjektu, který by měl řešit případné spory vzniklé ze smlouvy o otevření akreditivu, mají smluvní strany několik variant.

Jednou z variant je využití arbitráže Mezinárodní obchodní komory. Smluvní strany, které by chtěly využít ICC Arbitráž v případě sporu, by se měli dohodnout o ICC Arbitráži ve své smlouvě nebo v případě, že neexistuje jediný smluvní dokument, výměnou korespondence, která by byla dohodou mezi nimi. Vystavení akreditivu samo o sobě nepředstavuje dohodu o využití ICC Arbitráže. ICC doporučí následující standardní arbitrážní klauzuli: *„Všechny spory, které vzniknou v souvislosti s touto smlouvou, s konečnou platností vyřeší podle Pravidel smíření a arbitráže Mezinárodní obchodní komory jeden nebo více arbitrů jmenovaných v souladu s uvedenými pravidly“*.

1.12 Úvod do systému řešení sporů DOCDEX

Mezinárodní obchodní komora v Paříži vydala dokument pro řešení sporů z dokumentárních akreditivů. Jedná se o ICC DOCDEX RULES neboli ICC Rules for Documentary Instruments Dispute Resolution Expertise. Tato pravidla byla přijata Bankovní komisí v roce 1997.

Původním cílem bylo usnadnit rychlé řešení sporů týkajících se UCP (tehdy se používala publikace ICC č. 500, od 1. 7. 2007 platí UCP 600) a Jednotných pravidel pro mezibankovní hojení v souvislosti s akreditivy (tehdy se používala publikace ICC č. 525, od 1.10.2008 platí URR 725).

V dubnu 2002 se také rozšířily o spory týkající se Jednotných pravidel pro inkasa (ICC Uniform Rules for Collections, nyní platí publikace ICC č. 522) a Jednotných pravidel pro záruky vyplatitelných na požádání (ICC Uniform Rules for Demand Guarantees, nyní platí publikace ICC č. 458). V současné době probíhá revize těchto pravidel, nová revize URDG, publikace ICC č. 758, by měla vyjít v roce 2010.

Systém DOCDEX je rychlým a spolehlivým prostředkem řešení sporů, který vychází z expertního stanoviska, daného třemi odborníky jmenovanými jednotlivými národními výbory ICC ze seznamu expertů DOCDEX, přezkoumaného poradcem pro technické otázky při Bankovní komisí a vydaného expertním centrem při ICC. Toto

stanovisko podle DOCDEX není pro strany sporu závazné, pokud se strany nedohodnou jinak. Sporný případ může být předložen k řešení prostřednictvím DOCDEX kdykoliv, ale doporučuje se, aby v příslušném příkazu byla uvedena následující doložka:

„Tento akreditiv podléhá Jednotným zvyklostem a pravidlům pro dokumentární akreditivy (UCP 600) a ICC Pravidlům DOCDEX.“

„This documentary credit is issued subject to the ICC Uniform Customs and Practice for Documentary Credits (UCP 600) and to the ICC DOCDEX Rules.“

Systém DOCDEX je určen především bankám, beneficiům a příkazcům akreditivů jako cenově efektivní a především rychlý a spolehlivý způsob řešení sporů mimosoudní cestou (jako alternativa k řešení sporů soudním či rozhodčím řízením). Stanovisko vydané podle pravidel DOCDEX nepředstavuje však ani soudní rozhodnutí ani rozhodčí nález, a proto se nemůže považovat za vykonatelné (nepředstavuje exekuční titul).

V případě sporů v rámci dokumentárních akreditivů obecný způsob rozhodování často nevyhovuje, strany hledají rychlé rozhodnutí poskytnuté odborníky v oboru a především mají zájem na nezveřejnění sporu. DOCDEX je založen na rozhodování na základě poskytnuté dokumentace, své stanovisko (rozhodnutí) vypracují tři experti doporučení příslušnými Národními výbory ICC.

Řízení DOCDEX probíhá tak, že v případě sporu mezi stranami ohledně dokumentárního akreditivu, žalující strana předloží stručný popis případu s kopiemi všech relevantních dokumentů a zaplatí USD 5.000,00 expertnímu centru při ICC. Systém DOCDEX je použitelný pro spory, které se týkají Jednotných pravidel pro inkasa – URC, Jednotných pravidel pro mezibankovní hojení v souvislosti s dokumentárními akreditivy – URR a Jednotných pravidel pro záruky na požádání – URDG. Ve výjimečných případech, kdy hodnota akreditivu přesahuje USD 500.000,00, může být požadováno zaplacení dalších výloh ve výši USD 5.000,00.

Následně budou obě strany případu kontaktovány expertním centrem ICC. Experti DOCDEX, kteří vypracují své stanovisko, jsou vybráni na základě doporučení národních výborů ICC. Ve většině případů mohou strany očekávat rozhodnutí v průběhu následujících šesti až dvanácti měsíců, výjimečně složité případy mohou vyžadovat více času. Experti DOCDEX standardně poskytují své Rozhodnutí během lhůty jednoho měsíce

od okamžiku, kdy mají k dispozici všechny požadované dokumenty a jsou splněny všechny podmínky pro poskytnutí Rozhodnutí (zaplacen poplatek apod.).

2 Inkaso

2.1 Charakteristika dokumentárního inkasa

Způsobů úhrady za poskytnuté zboží a služby je celá řada. Samozřejmě pro prodávajícího je nejvýhodnější platba v hotovosti. Na problém ovšem narazíme, pokud budeme chtít provést platbu do zahraničí a zároveň z různých důvodů nebudeme mít jistotu ve svém obchodním partnerovi¹⁵. Z toho důvodu se využívá spolu s akreditivem i inkaso, které se dělí do dvou hlavních oblastí: dokumentární a nedokumentární.

Pro pochopení těchto forem inkasa bychom se měli podívat do Jednotných pravidel pro inkasa publikované Mezinárodní obchodní komorou v Paříži (anglicky Uniform Rules for Collections). Dále budu používat pouze zkratku URC 522. V článku 2, odstavci a) daného dokumentu je uvedena definice: „*Inkasem se rozumí nakládání bank s dokumenty, jak jsou definovány v článku 2 (b), v souladu s přijatými instrukcemi za účelem:...*“ Dokumenty jsou ve výše zmíněném článku vymezeny jako finanční (směnky, vlastní směnky, šeky nebo jiné podobné nástroje) nebo obchodní dokumenty (faktury, dopravní dokumenty, dispoziční dokumenty atd.).

Následující odstavec vymezuje nedokumentární inkaso jako „*inkaso finančních dokumentů nedoprovázených obchodními dokumenty.*“ Odst. d) ve stejném článku definuje dokumentární inkaso jako „*inkaso finančních dokumentů doprovázených obchodními dokumenty a obchodních dokumentů nedoprovázených finančními dokumenty.*“

Rozdělení dokumentů na finanční a obchodní považuji za mnohem vhodnější a přesnější, než vymezení těchto pojmů v českém právním řádu, který v ObchZ v § 697 definuje tyto dokumenty jako „*dokumenty opravňující nakládat se zbožím nebo jiné doklady*“. Dokumentární inkaso je instrumentem, který je nejčastěji aplikován v zahraničním obchodě¹⁶. Na rozdíl od akreditivu patří dokumentární inkaso do

¹⁵MACHKOVÁ, Hana a kol. *Mezinárodní obchodní operace*. 4. vyd. Praha: Grada, 2006. ISBN 978-80-247-1590-2. Str. 97.

¹⁶Tamtéž. Str. 114.

bezzávazkových platebních instrumentů, což znamená, že banky v průběhu inkasa na sebe nepřebírají žádné závazky – tento závazek je přebírán přímo odběratelem.

Jádrem dokumentárního inkasa je předložení dokumentů. Dodavatel obdrží zboží pouze v případě zaplacení hodnoty uvedené ve smlouvě. Jestliže se jedná o dokumentární inkaso, vydá banka dokumenty tomu, kdo poskytne finanční plnění.

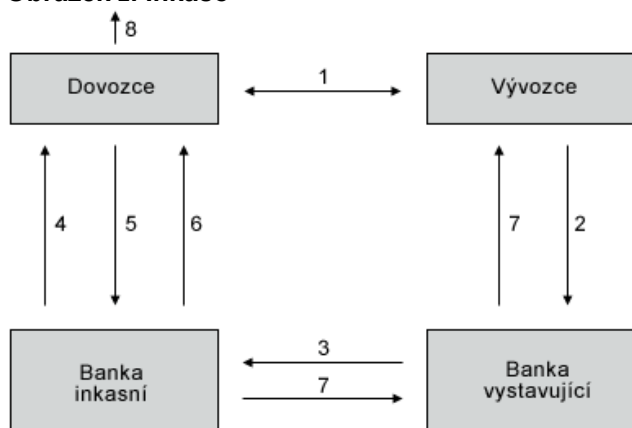
Tento typ platebního instrumentu stojí na hranici mezi akreditivem a hladkou platbou. Jedná se o jakýsi kompromis obou metod. Vztahy mezi dodavatelem a odběratelem jsou v případě aplikace dokumentárního inkasa mnohem užší a dodavatel zpravidla nepochybuje o schopnosti a ochotě odběratele zaplatit.

Podstata dokumentárního inkasa tkví v tom, že prodávající má zajištěno, že předkládané dokumenty - v případě dispozičních dokladů ani zboží - nebudou vydány odběrateli (v našem případě kupujícímu) bez splnění inkasních podmínek, které mají obvykle následující podobu:

1. vydání dokumentů proti zaplacení – předkládající banka vydá kupujícímu doklady pouze proti příkazu k zaplacení inkasa
2. vydání dokumentů proti akceptaci směnky – banka vydá doklady až poté, co kupující akceptuje cizí směnku nebo vystaví směnku vlastní (jedná se o formu dodavatelského úvěru zajištěného směnkou)
3. pokud se účastníci předem nedohodnou, veškeré poplatky spojené s obstaráním inkasa musí být uhrazeny příkazcem, i když odběratel neprovedl platbu
4. pokud odběratel obdrží zboží, zaplatí za něj, a teprve potom zjistí, že bylo dodáno úplně jiné zboží nebo zboží ve špatné kvalitě, nemůže tento odběratel žádat o zrušení platby

Fungování dokumentárního inkasa lze zobrazit na následujícím obrázku:

Obrázek 2. Inkaso

Zdroj: http://www.kb.cz/cs/seg/seg4/products/documentary_collection.shtml

Přejděme k jednotlivým bodům celého procesu:

- 1 - Uzavření obchodní smlouvy mezi dovozcem a vývozcem.
- 2 - Poté následuje příkaz k obstarání dokumentárního inkasa, který má pochopitelně písemnou podobu a spočívá v obstarání relevantních dokumentů.
- 3 - Předání inkasních příkazů a příslušných dokumentů mezi bankou inkasní a vystavující.
- 4 - Informování dlužníka (dovozce) o příjmu dokumentů a o inkasních podmínkách.
- 5 - Provedení příslušného inkasního úkonu.
- 6 - Předání dokumentů mezi inkasní bankou a dovozcem.
- 7 - Předání inkasního plnění (finančních prostředků).
- 8 - Vyzvednutí zboží.

Dokumentární inkaso poskytuje celou řadu výhod oproti jiným platebním instrumentům, mezi něž jsou nejčastěji zařazeny:

1. jistota snadného vyřízení případu pro vývozce, který bance svěří dokumenty k inkasu
2. banka nevydá dokumenty, dokud kupující nedá příkaz k úhradě nebo nesplní jiné inkasní podmínky obsažené ve smlouvě
3. banka nevydá dokumenty ani v případě, kdy je úhrada provedena jako hladká platba, dokud neobdrží zmocnění od vysílající banky

4. nižší náklady ve srovnání s odměnami za zpracování dokumentárního akreditivu)
5. jednoduchost zpracování a bezpečnost
6. možnost variabilního rozdělení platby bankovních poplatků mezi obchodní partnery

Dokumentární inkaso poskytuje zájemcům jistotu o zaplacení příslušné peněžní částky. Je to způsobeno tím, že se kupující nedostane k dokumentům a v případě dispozičního dokumentu ani ke zboží, pokud nesplní inkasní podmínky.

Nevýhody jsou v podstatě dvě: časové zpoždění a nesolventnost dlužníka. První problém spočívá v tom, že mezi obdržetím zboží nebo služby a okamžikem zaplacení existuje určitá časová prodleva. To znamená, že dochází k nesouladu mezi příjmy a výnosy: výnosu jsme sice dosáhli, ale nemáme peníze na účtu. Znamená to zhoršení našich finančních ukazatelů.

Druhou nevýhodou inkasa je nesolventnost dlužníka - jedná se o jeho platební neschopnost. V případě, že za poskytnuté služby nebo zboží dostáváme peněžní plnění prakticky okamžitě, může v případě inkasa dojít k tomu, že dlužník vůbec nebude schopen dostát svým závazkům, což pochopitelně ovlivní naši likviditu a solventnost.

Pro inkaso platí jednoznačná mezinárodní pravidla, což umožňuje zprůhlednit celý proces, jelikož pravidla vztahující se k inkasu jsou sjednocena. O těchto dokumentech se zmíním v další části své práce. Celý proces dokumentárního inkasa je méně pracný ve srovnání s dokumentárním akreditivem.

2.2 Nedokumentární inkaso a jeho právní úprava

Připomenu, že dle URC 522 pod pojmem nedokumentární inkaso rozumíme situaci, při které prodávající předkládá pouze finanční dokumenty (směnku; šek; dobírku, proti stvrzence, popř. dalšímu dokladu, který by potvrzoval převzetí finanční částky). Tento proces se uskutečňuje bez dokumentů obchodních – faktur, dopravních dokumentů atd.¹⁷

Banka má tedy povinnost provést inkasní úkon v případě, že by dlužníku nepředala obchodní dokumenty (o nich jsem se zmínil v první kapitole) prokazující splnění závazku příkazce. V tomto inkasu se ovšem používají dokumenty, pomocí kterých příkazce inkasa

¹⁷MEZINÁRODNÍ OBCHODNÍ KOMORA. *Jednotná pravidla MOK pro inkasa s komentářem*. Praha: PP Agency, 1996. Str. 9. ISBN 92-842-1184-0.

dosahuje uspokojení své pohledávky – jedná se zpravidla o směnky a šeky. V tomto případě bychom měli odlišit dokumenty, které byly dokumentem inkasního úkonu (např. směnka) od dokumentů, které by měly být předány dlužníku (např. dispoziční dokumenty). Nedokumentární inkaso se dělí na dvě skupiny: přímé a nepřímé. Přímé inkaso je charakterizováno tím, že si dodavatel vyřizuje inkaso sám a neobrací se na svoji banku. Nepřímé inkaso je opakem předchozího typu inkasa. V tomto případě banka přijme příkaz k obstarání inkasa včetně dokumentů od dodavatele a následně je odešle k inkasu bance odběratele.

Banka odběratele je současně bankou inkasní a zároveň předpokládající, která vydá dokumenty až po splnění všech potřebných náležitostí uvedených v inkasu. Do této doby má veškeré dokumenty příkazce inkasa.

Směnky jsou poměrně starým platebním nástrojem a vznikly ve středověku v Itálii. Účelem směnky je plnění dvou hlavních úkolů: platebního a zajišťovacího. Důvody použití směnky jsou následující:

- 1) směnka je abstraktní cenný papír (směnka je oddělena od vztahu, na základě kterého vznikla)
- 2) směnečné právo je velmi přísné - vymáhání směnečných závazků je poměrně snadné¹⁸
- 3) směnky mohou být obchodovatelné na finančních trzích.

Kromě toho mohou směnky nalézt své uplatnění v podobě krátkodobých obchodních úvěrů (poskytnutí zboží na dluh) a bankovních úvěrů (eskontní úvěr, akceptační úvěr).

Na inkaso směnek můžeme nahlížet ze dvou hledisek: dokumentárního a nedokumentárního. Nedokumentární inkaso směnky je obstarání akceptu nebo placení samotné směnky. Dokumentárním inkasem rozumíme ve vztahu ke směnce uvolnění obchodních dokumentů proti akceptaci směnky nebo proti jejímu proplacení¹⁹.

¹⁸MACHKOVÁ, Hana a kol. *Mezinárodní obchodní operace*. 4. vyd. Praha: Grada, 2006. Str. 107. ISBN 978-80-247-1590-2.

¹⁹PÍSEK, Zdeněk. *Jednotná pravidla pro inkasa*. Praha: Československá obchodní a průmyslová komora, 1992. Str. 13 a 14. ISBN 80-7003-266-9.

V posledním případě předá prodávající spolu s dokumenty směnku vystavenou na kupujícího - splatnost u této směnky je stanovena k pozdějšímu datu. Vývozce v daném případě nese nejen riziko nepřevzetí zboží, ale následně i riziko neplacení. Výhodou pro exportéra je v daném případě možnost eskontu akceptované směnky²⁰.

Vystavování směnek a právní úkony, které se jich týkají, jsou v podmínkách ČR obsaženy v zákoně č. 191/1950 Sb. - zákon směnečný a šekový. Směnka je upravena v části I. tohoto zákona. Podle důvodu vystavení dělíme směnky na obchodní a finanční. Obchodní směnka se vystavuje při prodeji zboží na úvěr, kdežto finanční je vázána na závazek neobchodního typu. Podle lhůty splatnosti rozlišujeme následující směnky: denní, datosměnky, vistasměnky a lhůtní směnky. Datosměnka má splatnost danou uvedením lhůty od data vystavení, vistasměnka je vždy splatná při předložení směnečnému dlužníkovi a lhůtní směnka obsahuje lhůtu, za kterou je splatná ode dne předložení²¹.

Směnky dále rozlišujeme na vlastní a cizí. Směnku cizí lze definovat jako bezpodmínečný písemný příkaz toho, kdo vystavil směnku, adresovaný jiné osobě (zákon směnečný a šekový ho definuje jako směnečníka), aby uhradil věřiteli určitou peněžní částku. Vlastní směnka na rozdíl od cizí znamená písemný příslib výstavce směnky zaplatit věřiteli určitou peněžitou částku. Chtěl bych poznamenat, že český zákon směnečný neuvádí přesnou definici směnky ani nedefinuje formuláře pro její vyhotovení, čímž může vzniknout riziko opomíjení obligatorních náležitostí²².

Směnka může být dle § 33 zákona směnečného a šekového vystavena: na viděnou, na určitý čas po viděné, na určitý čas po datu vystavení nebo na určitý den. Ostatní směnky jsou podle českého právního řadu neplatné.

Směnka musí mít podstatné náležitosti, mezi které řadíme: jméno toho, kdo má platit, jméno toho, komu má být zapláceno, suma peněz, měna směnky, určení splatnosti směnky, údaj místa, kde má být placeno, datum a místo vystavení směnky atd.²³. Směnečná suma může být napsána slovy a čísly. V případě, že se tyto dva zápisy neshodují, platí peněžní částka uvedena slovy (§ 9 odst. 1 zákona směnečného a šekového). Pokud je směnečná suma udána několika slovy a několika čísly a nemůžeme dospět

²⁰MACHKOVÁ, Hana a kol. *Mezinárodní obchodní operace*. 4. vyd. Praha: Grada, 2006. Str. 115. ISBN 978-80-247-1590-2.

²¹DĚDIČ, Jan. *Právo cenných papírů a kapitálového trhu*. 1. vyd. Praha: Prospektrum, 2000. Str. 136. ISBN 80-7175-084-0.

²²Tamtéž, str. 131.

²³Tamtéž, str. 140.

k závěru, která z nich platí, tak v tomto případě platí nejmenší suma (§ 9 odst. 2 zákona směnečného a šekového).

Samotná směnka může obsahovat různé doložky – např. avizovou, domicilační, rekta doložku, úrokovou doložku apod.

Avizová doložka odpovídá na otázku, proč byla na někoho vystavena směnka. Domicilační určuje, kde má být směnka splacena. Rekta doložka zbavuje výstavce záruky za akceptaci směnky (je bez ručení) a v úrokové doložce najdeme úrokovou míru.

Právní úprava vlastní směnky je ve mnohém obdobná se směnkou cizí: pro vlastní směnku platí ustanovení o cizích směnkách splatných u osoby třetí nebo v jiném místě, než je bydliště směnečníka, o úrokové doložce, o nesrovnalostech v údajích směnečné sumy atd. Kromě toho je výstavce vlastní směnky zavázán stejně jako příjemce cizí²⁴.

Výhody použití směnek jsou následující:

- 1) snadná obchodovatelnost a převod práv
- 2) závazek je snáze vymahatelný, jelikož důkazní prostředek má podobu listiny
- 3) odpoutání od původního právního poměru - např. kupní smlouvy.

Posledním daným typem inkasa je inkaso šeku.

Šeky jsou využívány hlavně pro:

- 1) okamžité platby obchodním partnerům bez momentální informace o stavu účtu
- 2) platby ve chvíli dodávky služby nebo zboží dle požadavku obchodního partnera

URC neobsahují ovšem podrobné ustanovení o šecích z důvodu zvláštní a různorodé praxe²⁵. Z tohoto důvodu se budu pro účely této práce zabývat pouze českou právní úpravou šeků.

Šek je cenný papír, který obsahuje bezpodmínečný příkaz výstavce šeku komerční bance, aby vyplatila peněžní částku uvedenou na šeku na vrub uvedeného účtu oprávněnému majiteli (držiteli) šeku. Protože si komerční banky navzájem vyměňují

²⁴MACHKOVÁ, Hana a kol. *Mezinárodní obchodní operace*. 4. vyd. Praha: Grada, 2006. Str. 105. ISBN 978-80-247-1590-2.

²⁵MEZINÁRODNÍ OBCHODNÍ KOMORA. *Jednotná pravidla MOK pro inkasa s komentářem*. Praha: PP Agency, 1996. Str. 37. ISBN 92-842-1184-0.

podpisové vzory, mohou snadno ověřit jejich správnost. Z toho důvodu je bankovní šek velmi spolehlivým platebním nástrojem i v mezinárodním obchodě²⁶. Právní úprava šeků je také uvedena v zákoně č. 191/1950 Sb., směnečném a šekovém ve článku II.

Dle výše zmíněného zákona by měl mít tento cenný papír podobu originálu, který obsahuje všechny zákonem stanovené náležitosti a nepřesahuje lhůtu splatnosti²⁷. Částka šeku je do předložení šeku k proplacení blokována. V případě, že bankovní šek nebyl použit, lze ten šek vrátit. Peněžní částka bude zpět připsána na účet. Šeky mohou být bankovní (výstavcem je banka), soukromé (fyzická nebo právnická osoba), eurošeky, nebo se může jednat o cestovní šeky.

Šeky k inkasu jsou využívány fyzickými i právnickými osobami. Chtěl bych poznamenat, že komerční banky na území ČR mohou přebírat k inkasu šeky, které nemohou být proplaceny okamžitě po předložení. Do této skupiny patří: soukromé (firemní) šeky, bankovní šeky, na kterých nelze ověřit podpis výstavce šeku, případně nesplňují jiné podmínky pro okamžité proplacení, cestovní šeky se závadou nebo předložené v rámci dědictví, ostatní šeky²⁸.

Šeky bývají proplaceny do několika dní od jejich převzetí k inkasu. Rychlost vyplacení peněz se odvíjí od jejich měny, jeho kvality a místa splatnosti. V případě, že je na šeku uvedeno časové omezení platnosti (např. "valid for 180 days"), musí být tento šek předložen k inkasu před uplynutím této lhůty.

Datum vystavení bývá na šeku uvedeno a lhůta pro předložení pro proplacení v bance obvykle nepřesahuje 1 rok od data vystavení šeku. K nezávaznému inkasu lze ovšem převzít i šeky, které mají delší lhůtu splatnosti - pravděpodobnost proplacení těchto šeků bývá ovšem nízká.

V případě, že obchodní banka dostane zprávu ze zahraniční nebo tuzemské banky o neproplacení daného šeku šekovníkem, bude tato informace předána klientovi a šek nebude proplacen nebo dojde ke stornování již provedené úhrady. Šeky jsou vystavovány nejčastěji v USD, GBP a samozřejmě v EUR.

²⁶MACHKOVÁ, Hana a kol. *Mezinárodní obchodní operace*. 4. vyd. Praha: Grada, 2006. Str. 109. ISBN 978-80-247-1590-2.

²⁷DĚDIČ, Jan. *Právo cenných papírů a kapitálového trhu*. 1. vyd. Praha: Prospektrum, 2000. Str. 168-17. ISBN 80-7175-084-0.

²⁸KOMERČNÍ BANKA. *Šeky k inkasu*. [cit.2010-1-01]. Dostupné z: http://www.kb.cz/cs/seg/seg5/products/cheques_collection.shtml >

Šeky mají celou řadu výhod - mezi nejdůležitější patří zprostředkování inkasa šeku splatného u kterékoli banky kdekoli na světě²⁹.

Existují samozřejmě i další výhody:

1. inkaso šeků ve všech měnách z kurzovního lístku příslušné banky,
2. zprostředkování proplacení šeků bankovních, soukromých i cestovních,
3. nepoužitý bankovní šek lze vrátit bance k zpětnému proplacení na účet,
4. nákup a prodej cestovních šeků výhodněji – kurzy deviza nákup a deviza prodej,
5. osobní předání šeků bance na kterékoli pobočce komerční banky³⁰.

Chtěl bych poznamenat, že právní úprava týkající se šeku a šekových práv je v každém státě rozdílná. Komerční banka vystavuje šeky v těch měnách, které jsou uvedeny na jejím kurzovním lístku.

Velice často jsou bankovní šeky využívány v případě, že nemáme k dispozici informace týkající se bankovního účtu našeho partnera – to znamená, že nejsme schopni okamžitě provést hladkou platbu na jeho účet.

Další uplatnění bankovního šeku může být v případě, že náš partner bude vyžadovat platbu v okamžiku předání zboží nebo provedení služby. V takovém případě je vystaven na základě našeho písemného příkazu k tíži našeho účtu bankovní šek, který je možno osobně převzít, nechat zaslat obchodnímu partnerovi nebo jeho bance.

Šek je na rozdíl od směnky vystaven na peněžní ústav (bankéře), u něhož má výstavce pohledávku a podle ujednání učiněného výslovně nebo mlčky, že je výstavce oprávněn šekem s touto pohledávkou nakládat³¹. Stejně jako v případě směnky je šeková suma udána jak slovy, tak čísly a neshodují-li se tyto dva údaje, platí suma vyjádřená slovy. Stejně tvrzení platí i pro sumu na šeku i na směnce: v případě, že šeková suma je udána několikrát slovy nebo několikrát čísly a pokud se neshodují tyto údaje, platí suma nejmenší.

²⁹Tamtéž

³⁰RAIFFEISENBANK. *Šeky*. [cit.2010-1-05]. Dostupné z: <<http://www.rb.cz/osobni-finance/bezny-ucet-ekonto/platebni-styk/seky/>>

³¹DĚDIČ, Jan. *Právo cenných papírů a kapitálového trhu*. 1.vyd. Praha: Prospektrum, 2000. Str. 166. ISBN 80-7175-084-0.

Výstavce šeku pochopitelně odpovídá za zaplacení šeku. V případě, že bude šek obsahovat jakoukoliv doložku vylučující tuto odpovědnost, považujeme tuto doložku za nenapsanou, což znamená, že není platná.

Šek je na rozdíl od směnky splatný na viděnou. Jakýkoliv odchylný údaj platí za nenapsaný. Pokud předložíme šek k proplacení přede dnem, který je v něm udán jako datum vystavení, je splatný v den předložení. Kromě toho šek může být výstavcem na rozdíl od směnky kdykoliv odvolán³².

Proplacení šeků se liší od směnek i lhůtami: šek, který je vystaven a splatný v témž státě, je třeba předložit k proplacení do osmi dní. Pokud byl šek vystaven v jiném státě, než v kterém je splatný, je třeba ho předložit k proplacení do dvaceti dní, pokud jsou místo vystavení a místo platební v témže světadílu a do sedmdesáti dní, jsou-li místo vystavení a místo platební v různých světadílech. Jak vidíme, je právní úprava lhůt u šeků mnohem složitější a záleží na tom, zda se jedná o zahraničí či nikoliv.

Pokud někdo vyplatí šek, tak pro něj platí stejná pravidla jako pro toho, kdo si vykoupil směnku. Po svých předchůdcích může tento člověk vyžadovat celou částku, kterou zaplatil; šestiprocentní úroky z této částky ode dne, kdy zaplatil; své útraty; odměnu, která se vypočte podle § 45 č. 4 zákona směnečného a šekového.

Promlčecí lhůta k postihu majitelům proti indosantům, výstavci a ostatním osobám šekově zavázaným je stanovena na šest měsíců od uplynutí lhůty k předložení. Stejně tak jako u směnky můžeme předložení a protest šeku učinit jen v pracovní den. Způsobilost osoby se zavázat pomocí šeku je řízeno právem státu, kterého je tato osoba příslušníkem. Šekovník se řídí právem státu, v němž je šek splatný.

Mezinárodní právní úprava směnek a šeků je obsažena především v Úmluvě o jednotném směnečném zákonu, Úmluvě o střetech zákonů a v Úmluvě o směnečných poplatcích. Všechny tyto úmluvy výrazným způsobem ovlivnily vývoj a unifikaci kontinentálního směnečného práva. Tyto dohody byly podepsány většinou evropských zemí. Chtěl bych poznamenat, že v současné době (psáno na konci roku 2009) není sjednocena oblast kontinentálního směnečného a anglosaského práva, kde hlavním mezinárodním právním dokumentem dosud zůstává Bills of Exchange Act (kodifikace anglického zvykového směnečného práva)³³.

³²Tamtéž.

³³MACHKOVÁ, Hana a kol. *Mezinárodní obchodní operace*. 4. vyd. Praha: Grada, 2006. Str. 102. ISBN 978-80-247-1590-2.

Nedokumentární inkaso má v podstatě stejné výhody oproti platbám v hotovosti jako dokumentární inkaso, tzn. především odstranění rizika odcizení nebo ztráty jeeliminováno riziko padělaných nebo neplatných bankovek.

2.2.1 Dokumentární inkaso z pohledu českého právního řádu

Právní úpravou dokumentárního inkasa se zabývá v podmínkách ČR ObchZ. Přesněji řečeno tuto problematiku upravuje část 3. Obchodní závazkové vztahy, hlava II., dílu XXI. pod názvem Smlouva o inkasu. Smlouva o inkasu spadá do absolutních obchodních závazkových vztahů, což znamená, že inkasní smlouva nepřihlíží k povaze účastníků: právní úprava pro podnikatele a nepodnikatele je naprosto stejná.

Právní úprava inkasní smlouvy má dispozitivní charakter, což znamená možnost se odchýlit od zákona po dohodě obou dvou stran. Pro smlouvu o inkasu není nařízena žádná písemná forma. V zákoně je uvedeno, že se řídí smlouvou mandátní, tedy práva a povinnosti stran budou řízeny ustanoveními smlouvy mandátní.

Typy smluv jsou v českém obchodním právu upraveny v ObchZ a zčásti v Občanském zákoníku. Není tomu tak ve všech zemích – například na Ukrajině jsou obchodní smlouvy součástí Občanského zákoníku.

Mandátní smlouva je založena na existenci dvou druhů subjektů: mandátáře a mandanta. Podle této smlouvy se zavazuje mandatář, že pro mandanta na jeho účet zařídí za úplatu určitou obchodní záležitost uskutečněním právních úkonů jménem mandanta nebo uskutečněním jiné činnosti, a mandant se zavazuje zaplatit mu za tuto službu určitou peněžní částku.

V ObchZ je uložena mandatáři povinnost postupovat při zařizování záležitosti s odbornou péčí. Mandatář by měl uskutečňovat činnost, ke které se zavázal, podle pokynů mandanta a v souladu s jeho zájmy, které mandatář zná nebo měl by znát. Kromě toho je mandatář povinen oznámit mandantovi všechny okolnosti, které jím byly zjištěny při zařizování dané záležitosti, a které mohou mít vliv na změnu pokynů mandanta.

Mandatář se může odchýlit od pokynů, které zadal mandant v případě, že se jedná o záležitost, která je naléhavě nezbytná v zájmu mandanta a mandatář nemůže včas obdržet od dotyčného jeho souhlas. V případě, že je ve smlouvě výslovně uvedeno, že se mandatář nesmí odchýlit od obsahu smlouvy nebo mandátu, musí se jimi plně řídit.

Ve smlouvě může být uvedeno, že mandatář je povinen zařídit všechny záležitosti osobně. Pokud dojde k porušení této povinnosti, odpovídá za škodu tím způsobenou mandantovi. Mandant má podle ObchZ povinnost předat včas mandatáři věci a informace, které jsou nutné k zařizení záležitosti, pokud z jejich povahy nevyplývá, že je má obstarat mandatář.

Může se stát, že obsah smlouvy bude vyžadovat uskutečnění právních úkonů jménem mandanta - v takovém případě je mandant povinen vystavit včas mandatáři písemně potřebnou plnou moc. Dle českého právního řádu platí, že pokud není plná moc obsažena ve smlouvě, nenahrazuje ji převzetí smluvního závazku mandatářem jednat jménem mandanta, a to ani v případě, že osoba, se kterou mandatář jednal, o tomto závazku ví.

Dále je mandatář povinen předat bez zbytečného odkladu mandantovi věci, které za něho převzal při vyřizování záležitosti. V českém ObchZ je stanovena odpovědnost za škody ze strany mandatáře.

Část ObchZ upravující smlouvu o inkasu se použije pouze v případě, že obsah této smlouvy bude zahrnovat podstatné náležitosti uvedené v § 692 ObchZ:

1. Vymezení smluvních stran – příkazce a banka
2. Určení pohledávky, jejíž inkaso se má obstarat
3. Určení dlužníka pohledávky
4. Určení jiného inkasního úkonu – akceptace směnky nebo obstarání akceptace směnky, popř. jiného jednání (vydání vlastní směnky nebo předání šeku)

Smluvní strany musí být jasně a přesně vymezeny - to znamená, že ve smlouvě by měly být obsaženy jejich identifikační znaky. Pod pojmem banka je nutné chápat subjekt splňující podmínky uvedené v zákoně o bankách č. 21/1992 Sb.

Může se stát, že dlužník odmítne zaplatit výše zmíněnou částku nebo splnit určitý právní úkon. Pokud dlužník provede něco z výše uvedeného, podá o tom komerční banka zprávu příkazci. Z mého pohledu je ovšem zajímavé, že obchodní banka při obstarávání inkasa neodpovídá za to, že se inkaso neuskuteční.

ObchZ ukládá bance předat příkazci přijatou peněžní částku nebo cenné papíry, jež byly předmětem inkasního úkonu, bez zbytečného odkladu. Podle zákona odpovídá banka pouze za škodu způsobenou ztrátou, zničením nebo poškozením těchto dokumentů. Za škodu neodpovídá jen v případě, že jim nemohla zabránit při vynaložení odborné péče.

Bankovní dokumentární inkaso je v ČR stejně jako i v ostatních zemích službou placenou. Poplatek za tuto službu je obvykle stanoven přímo ve smlouvě. V případě, že tato částka není uvedena ve smlouvě, musí příkazce uhradit bance finanční částku obvyklou v době uzavření smlouvy. Připomínám, co jsem uvedl již v úvodu své práce – v případě nezaplacení bankovního poplatku musí částku uhradit příkazce operace.

Kromě českých právních norem jsou pravidla pro uzavření inkasní smlouvy upraveny i v mezinárodních pravidlech - nejdůležitějším z nich je URC 522. Chtěl bych jen poznamenat, že právní úprava inkasa je v českém obchodním právu příliš abstraktní a obecná - z toho důvodu se většina smluv v této oblasti řídí zejména mezinárodními pravidly.

2.2.2 Dokumentární inkaso z pohledu mezinárodního práva

Jednotná pravidla pro dokumentární inkaso byla poprvé vydána v roce 1956 a v letech 1967, 1978 a 1995 proběhly jejich revize. Poslední platná verze pravidel je z 1.1.1996 a právě těmto pravidlům se budu věnovat.

Chtěl bych začít uvedením skutečnosti, že Mezinárodní obchodní komora v Paříži nemůže nic nařizovat³⁴. Pravidla, která tato organizace vydává, nemají v žádném případě povahu mezinárodní smlouvy, a tudíž k nim nelze přistoupit. Obchodní banka se může k těmto pravidlům pouze přihlásit, čímž dává najevo, že tato pravidla ve své obchodní praxi respektuje a následně uplatňuje.

Mezinárodní obchodní vztahy jsou v ObchZ upraveny v hlavě III., která nese název „Zvláštní ustanovení pro závazkové vztahy v mezinárodním obchodu“. Podle ustanovení § 730 příslušné hlavy se při uplatnění mezinárodních transakcí přihlíží k mezinárodním obchodním zvyklostem existujícím v daném odvětví. Tyto mezinárodní zvyklosti mají trojí povahu.

³⁴MACHKOVÁ, Hana a kol. *Mezinárodní obchodní operace*. 4. vyd. Praha: Grada, 2006. Str. 115. ISBN 978-80-247-1590-2.

Prvním příkladem těchto zvyklostí jsou zvyklosti, které nejsou v rozporu s obsahem smlouvy nebo s příslušnou národní legislativou – to znamená, že je můžeme uplatňovat v naší smlouvě o inkasu za předpokladu, že se nejedná o rozpor s tím, co je obsaženo v inkasní smlouvě nebo v Obchodním zákoníku.

Druhým případem uplatnění mezinárodních pravidel je podmínka uvedená v § 264 odst. 2, na základě kterého můžeme použít obchodní zvyklosti pouze za předpokladu, že tyto zvyklosti nejsou v rozporu s kogentními normami ObchZ.

Poslední možností je aplikace URC 522 v případě výslovného odkazu na něj. V tomto případě musí být v inkasní smlouvě uveden přesný odkaz na tyto obchodní zvyklosti, jinak při vzniku závažného problému dojde k určité komplikaci.

URC 522 chrání daleko lépe banky než příkazce operace. Je to dáno tím, že banky využívající služby jiných bank to činí na účet a nebezpečí příkazce operace, nepřebírají v podstatě na sebe žádné riziko s tím spojené.

Informační povinnost je upravena pouze ve vztahu mezi bankami, podle kterých předkládající banka musí bez zbytečného odkladu informovat o neplacení nebo nepřijetí banku, od které obdržela inkasní instrukci. Kromě toho je v pravidlech stanovena povinnost zjištění důvodů neplacení nebo nepřijetí platby a vrácení příslušných dokumentů.

Mezinárodní pravidla považují bankovní inkasa za úplatné služby a velice účinně zajišťují provedení tohoto tvrzení tím, že například banky mohou dopředu požadovat uhrazení poplatku spojeného s transakcí - při jeho neuhrazení nebudou bankou realizována inkasní plnění.

Dle mezinárodních pravidel má banka stanovenou povinnost zjišťovat, zda potřebné a přiložené dokumenty jsou v souladu s údaji s dokumenty uvedenými v instrukci obdržené od příkazce operace. Žádné jiné další zkoumání – například pravdivost podpisů není banka povinná provádět. Lze tedy říci, že se komerční banky soustřeďují pouze na hrubá opomenutí³⁵.

³⁵MAREK, Karel. *Smlouvy o akreditivu, inkasu, bankovním uložení věci a o účtech*. 2002. Justiční revue. Str. 81.

2.3 Účastníci a vztahy dokumentárního inkasa

Do procesu inkasa vstupuje celkem pět subjektů, jedná se o: příkazce, trasáta, vysílající banku, inkasní banku a předkládající banku. Každý z těchto pěti subjektů bude charakterizovat pomocí popisu činnosti, který tento subjekt vykonává nebo by měl vykonávat. Charakteristika podle tohoto znaku se mi jeví jako nejvhodnější. Pokud porovnáme počet subjektů vstupujících do inkasní operace s počtem subjektů v akreditivu, dospějeme k závěru, že jich při inkasu vystupuje daleko méně.

Prvním subjektem je příkazce. V roli příkazce vystupuje dodavatel nebo v případě mezinárodního obchodu exportér. Příkazce se obrací se žádostí o nákladní inkasa na obchodní banku. Stranou, která platí za služby je tzv. trasát neboli odběratel - pokud se jedná o obchod uskutečňovaný mezi dvěma zeměmi, mluvíme o importéru.

Příkazce se obrací v případě inkasa na banku sídlící v jeho zemi, která následně komunikuje s bankou importéra (někdy se jí říká předkládající banka). Do procesu může vstoupit i další banka, která se nazývá inkasní - jedná se o jakoukoliv banku odlišnou od vysílající banky - zpravidla se jedná o banku totožnou s předkládající.

Začneme vztahem mezi příkazcem a vysílající bankou. Podmínkou vzniku právního vztahu mezi příkazcem a jeho bankou je pochopitelně vyplnění příkazu na dokumentární inkaso, který příkazce spolu s ostatními dokumenty dává své bance. Tento příkaz by měl být jasný a měl by být primárně zaměřen na způsob vydání dokumentů - v opačném případě by vysílající banka měla vydat dokumenty jen proti platbě.

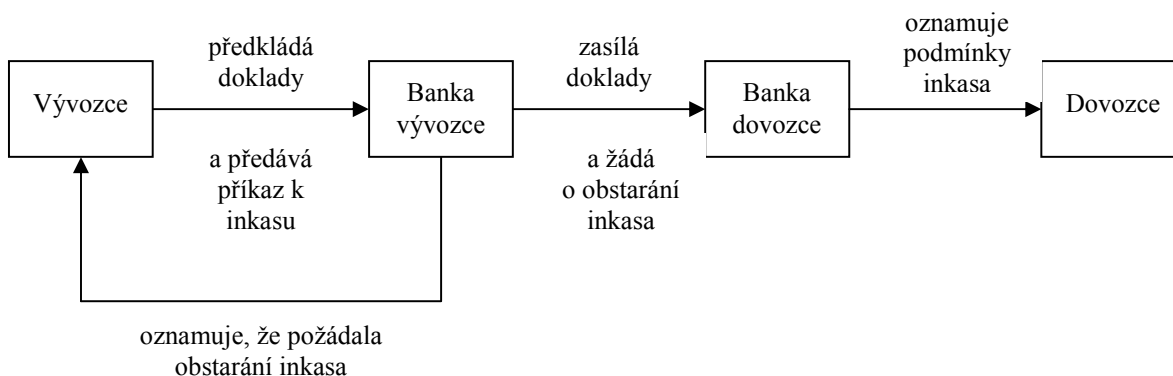
Banka se dle inkasní smlouvy zavazuje vydat třetí osobě příslušné doklady umožňující nakládat se zbožím (může se jednat i o ostatní doklady) pouze v případě zaplacení předem určené peněžní částky. Pokud dlužník odmítne zaplatit peněžní částku nebo provést právní úkon směřující k splnění smlouvy, podá banka zprávu příkazci operace – jedná se o plnění informační povinnosti. Odpovědnost obchodní banky je omezena jen na dodržení inkasní instrukce obdržené od svého příkazce.

V případě, že odběratel včas zaplatí peněžní částku nebo splní svou povinnost (např. místo peněžního plnění bude muset předat dodavateli určité cenné papíry), obchodní banka musí toto plnění bez odkladu předat příkazci. Pokud jsou cenné papíry padělané, nenese za to vysílající banka žádnou odpovědnost.

V případě, že musí banka uskutečnit inkasní plnění prostřednictvím jiné banky, kterou určil příkazce, uskuteční toto plnění vysílající banka na nebezpečí příkazce. Toto

tvrzení je obsaženo v § 331 ObchZ, dle kterého plní-li dlužník pomocí jiného, odpovídá, jako by plnil sám.

Obrázek 3: Dokumentární inkaso

Zdroj: MARVANOVÁ, Marie a kol. *Platební styk*. 1. vyd. Praha: Bankovní institut, 1996. 251 str. ISBN 80-7265-011-4.

Dalším vztahem je vztah mezi trasátem a inkasní bankou. Předkládající banka má povinnost informovat klienta o příchodu dokumentů a o přesných podmínkách jejich vydání. Kromě toho by měla inkasní banka písemnou formou vyzvat odběratele o splnění jeho inkasních podmínek. Je pochopitelné, že inkasní banka může uvolnit příslušnou dokumentaci jen za předpokladu splnění všech inkasních podmínek uvedených ve smlouvě (inkasní příkaz).

Obchodní praxe rozlišuje tyto podmínky uvolnění dokumentů:

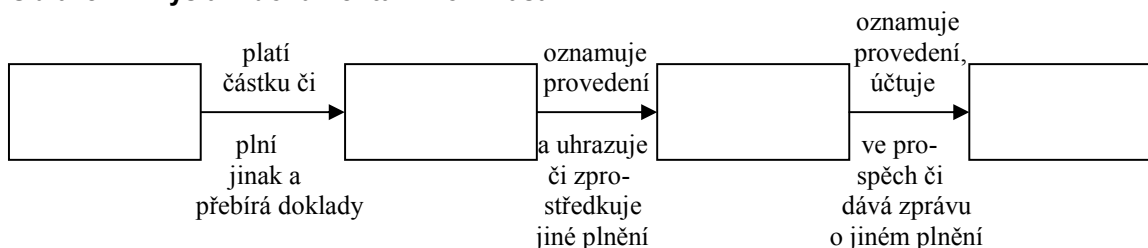
- Po obdržení platby
- Proti akceptaci směnky
- Kombinace obou dvou případů (částečné platba a akceptace směnky)
- Výměnou za jiné dokumenty
- Další (například proti jinému inkasnímu úkonu)

Z toho, co jsem výše uvedl, vyplývá, že kupující by měl splnit jedno z uvedeného pro obdržení dokumentů. Po uskutečnění plnění předkládající (inkasní) banka převede toto plnění na účet příkazce. Pokud se vyskytnou jakékoliv problémy, inkasní banka tuto skutečnost oznámí vysílající bance, a ta následně předá tuto informaci příkazci. V případě,

že odběratel nepřevzme dokumenty, musí prodávající rozhodnout jak dále postupovat se zbožím (například o jeho uskladnění).

Může se stát, že banka vydá importéru dokumenty, aniž by dotyčný splnil svou platební povinnost. V tomto případě banka jedná samozřejmě na své vlastní riziko, tento případ připadá v úvahu jen pro dlouhodobé, spolehlivé a velice bonitní klienty.

Obrázek 4. Vyslání dokumentárního inkasa

Zdroj: Marvanová, Marie a kol. Platební styk. 1. vyd. Praha: Bankovní institut, 1996. 251 str. ISBN 80-7265-011-4.

Přejděme k definování nejdůležitějších vztahů v průběhu inkasa. Začnu vztahem mezi vysílající a inkasní bankou. První banka zašle inkasní dokumenty předkládající bance, která byla před tím pověřena obstaráním inkasa dle pokynů příkazce. Pokyny příjemce by měly být předem ošetřeny ve smlouvě.

Vysílající banka poskytuje relevantní informace předkládající bance o způsobu úhrady výnosu inkasa v případě zapojení inkasní banky, dále o výšce a úhradě zahraničních bankovních výloh, apod. Předkládající banka má stanovenou povinnost řídit se inkasními pokyny zahraniční banky (instrukční list). Hlavním úkolem v této oblasti je ověřit, zda údaje vysílající banky o počtu a druhu dokumentů souhlasí s převzatými dokumenty. Pokud dojde k nesrovnalosti nebo neshodě, je banka povinna informovat o tom vysílající banku.

Dalším významným vztahem je vztah mezi příkazcem a trasátem. Tyto dva subjekty mají v podstatě postavení věřitele a dlužníka. Exportérem je příkazce, který hodlá vyslat zboží trasátovi. Trasát je importérem, který hodlá zboží převzít a samozřejmě za ně zaplatit.

Pokud se podíváme na výhodnost inkasa pro tyto dvě strany, dospějeme k závěru, že pro exportéra je dokumentární inkaso méně výhodné než pro importéra – pokud exportér odevzdá zboží přepravci, nebude mít jistotu, že platbu za své zboží obdrží - kupující totiž získá zboží dřív, než za něj skutečně zaplatí.

Základem pro uskutečnění inkasa je existence inkasního příkazu neboli instrukce, která by měla obsahovat následující náležitosti: adresa a jméno příkazce, adresa a jméno trasáta, název a adresa inkasní banky, platební podmínka, dokumenty, zvláštní poznámky, např. povolení prohlídky zboží, podpůrná adresa, odměny a poplatky, podpis, inkasní suma a měna. Inkaso může ovšem obsahovat i ostatní náležitosti – například způsob platby a forma zprávy o placení, název a adresa vysílající banky.

Za největší problém v této oblasti považují především dokumenty - zejména jejich papírovou podobu. Největší problémovou oblast vidím ve falšování dokumentů. Dalším problémem je bezesporu podstata inkasa, která spočívá v tom, že se jedná o bezzávazkový platební instrument - komerční banka vystupuje v inkasní operaci pouze jako zprostředkovatel, který neodpovídá za jednání stran, přijaté dokumenty, jejich účinnost atd.

2.4 Určení společných rysů a odlišností právní úpravy smluvních typů

Začneme u společných rysů dokumentárního inkasa a akreditivu, poté přejdeme k rozdílům a dokončíme výhledem do budoucnosti.

Za prvé - oba platební instrumenty se využívají hlavně v dokumentární podobě. Právní úpravu obou pojmů najdeme jak v českých (zejména v ObchZ), tak i v mezinárodních právních normách. Mezinárodní právní normy byly vytvořeny s cílem sjednotit jednotlivé zvyklosti a pravidla. Právní normy mají dispozitivní povahu – účastníci se od nich mohou odchýlit.

Klíčovou roli v obou případech hrají dokumenty, jelikož platba je uskutečněna pouze proti nim. V inkasu i v akreditivu vystupují dva hlavní subjekty – ten kdo chce prodat zboží a ten, kdo si ho chce koupit.

Dalším důležitým hráčem, kterého bychom neměli opomenout, je komerční banka, která dle rozsahu a obsahu svého působení plní zajišťovací funkci³⁶ - tudíž jak inkaso, tak i akreditiv (stejně jako například smlouvu o běžném účtu) řadíme do smluv bankovních služeb.

Hlavním úkolem banky je provedení platby. V mezinárodní obchodní praxi tuto povinnost plní zpravidla komerční banka prostřednictvím jiné (zahraniční) obchodní

³⁶BEJČEK Josef a kol. *Kurs obchodního práva. Obchodní závazky*. 4. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007. Str. 439. ISBN 978-80-7179-781-4.

banky. V případě nesplnění tohoto úkonu jinou (zahraniční) obchodní bankou, platí, kdyby závazek nesplnila sama. Postavení banky v případě inkasa je slabší, jelikož vystupuje pouze v roli zprostředkovatele.

Akreditiv a inkaso hrají velice důležitou roli na trzích, které jsou málo rozvinuté – například jihoamerické nebo africké trhy. Kromě toho bychom měli počítat s tím, že akreditiv najde své uplatnění v zemích, kde existují určité devizové restrikce.

Inkaso a akreditiv mají společný rys, který se týká jejich samotné podstaty – používají se převážně v zahraničním obchodě, což je velmi důležité pro českou ekonomiku, která je na export silně orientována.

Dalším společným rysem obou platebních instrumentů je jejich cíl, který spočívá v minimalizaci rizik spojených s podnikáním. Použitím inkasa a hlavně akreditivu se výrazně snižuje riziko nezaplacení nebo nedodání zboží.

Přejdeme tedy k rozdílným rysům. Inkaso použijeme v případě, že dodavatel nemá na jedné straně zájem o uskutečnění hladké platby a na stranu druhou nechce využít bezpečnější platební prostředek – akreditiv. Inkaso znamená na jednu stranu větší jistotu než hladká platba, na druhou stranu přináší daleko menší jistotu ve srovnání s akreditivem, který je ovšem nákladnější.

Hlavním rozdílem obou metod je ovšem existence platební povinnosti obchodní banky – v případě akreditivu musí banka zaplatit za dlužníka dlužnou částku nebo provést určitý právní úkon, který je předmětem inkasa. V případě smlouvy o inkasu tato povinnost neexistuje.

Rozdílem mezi dvěma formami placení je to, že při akreditivu je platba garantována bankou, nikoliv kupujícím. Právě z tohoto důvodu se vyplatí uplatňovat inkaso pouze za předpokladu velice těsných kontaktů s kupujícím. V tomto případě poskytne dokumentární inkaso následující výhody:

1. vyšší spolehlivost ve srovnání s deponováním (bankovním účtem),
2. ve srovnání s bankovním účtem se finanční transakce provede rychleji díky poskytnutí dokumentů přes banku, banky zajišťují vaše právo na zboží do okamžiku provedení platby nebo akceptace tratě (pokud jste nepožádali banku o výdej dokumentů bez platby),

3. při neprovedení platby nebo neakceptace je možno (ná základě vašeho požadavku) udělat protest, který urychlí následné kroky a cesta k získání procent za opožděné provedení platby bude rychlejší,
4. relativně male výdaje ve srovnání s dokumentárním akreditivem.

Z pohledů bankovních instrumentů zajišťujících platbu patří dokumentární akreditiv k zavazkovým instrumentům, na rozdíl od toho, dokumentární inkaso patří k bezzavazkovým. Spolu s inkasem akreditiv patří k platebním instrumentům, třeba na rozdíl od bankovní záruky, která je platebně zajišťovacím prostředkem. Společným rysem je skutečnost, že tyto dva bankovní instrumenty mohou pokrýt téměř všechna možná rizika související s platební nevěrou či neschopností odběratele, ale jsou často poměrně nákladné.

Co se týče pracnosti, tak dle daného hlediska je výhodnější inkaso. Menší pracnost přináší samozřejmě zrychlení celého procesu. Dle mého názoru inkaso připadá v úvahu, pokud prodávající nemá pochybnosti o schopnosti a hlavně ochotě kupujícího zaplatit za dodávané zboží. Banka je v procesu inkasa pouze zprostředkovatelem, který pouze nakládá s dokumenty a neověřuje jejich správnost. Vystavení akreditivu vyžaduje větší odbornost - z toho důvodu často dochází k tomu, že komerční banka začne část práce spojenou s akreditivem outsoursovat.

Liší se i forma obou platebních instrumentů – akreditiv musí mít písemnou formu, kdežto inkaso nemusí (ObchZ § 682 odst 2).

Pokud se podíváme na inkaso a na akreditiv očima obchodní banky, dospějeme k závěru, že akreditiv je výhodnější pro banku ze dvou důvodů: za akreditiv si banka účtuje vyšší poplatky. Kromě toho je akreditiv evidován v podrozvaze, což znamená, že ve srovnání například s úvěrovými půjčkami budou nároky na kapitál pro banku mnohem nižší, což velice příznivě ovlivní rentabilitu banky.

Akreditiv na rozdíl od inkasa poskytuje vývozci jistotu, že obdrží platbu nezávisle na výsledku soudního sporu. Banka v případě uplatnění akreditivu velice důkladně prozkoumává veškeré dokumenty související s platbou.

Dále bych chtěl zdůraznit, že druhů akreditivů může být celá řada, kdežto druhů inkasa není ve srovnání s akreditivem tolik. Jako zajímavost bych chtěl poznamenat vliv teroristických útoků v USA, po kterých za vyšší moc (a tudíž vyloučení odpovědnosti banky) je považován i teroristický útok.

Na závěr bych chtěl ještě jednou zdůraznit, že před vysláním zboží bychom měli získat co nejvíce spolehlivých informací o našem odběrateli a zároveň brát v potaz platné právní předpisy v zemi, do které hodláme zboží exportovat - zejména bychom se měli zajímat o dovozní nebo vývozní povolení.

Současný svět je nerozdílně spojen s informačními technologiemi, z toho důvodu lze předpokládat, že moderní technologie dokážou v nejbližší budoucnosti výrazně ovlivnit jak inaso, tak i akreditiv.

Kromě použití nových technologií, se na trhu začaly objevovat nové produkty, které dokážou poměrně dobře konkurovat těmto dvěma způsobům placení – význam úvěrového pojištění a exportního faktoringu stále roste.

Kromě toho význam akreditivu a inkasa roste přímo úměrně geografické vzdálenosti vývozce a dovozce. Musíme mít stále na paměti, že mezinárodní spory jsou zpravidla zdoluhavé a velmi nákladné, proto bychom měli získat co nejvíce informací předem - zejména informací, které jsou těžko kvantifikovatelné: platební morálka, politický nebo sociální neklid atd.

Závěr

Ve své práci jsem popsal dva jednotlivé platebně instrumenty, které se velmi často využívají ať již ve vnitrostátním či mezinárodním obchodě. Snažil jsem se rozebrat jejich hlavní výhody i nevýhody, popsal jsem jejich českou právní úpravu i mezinárodní unifikovaná pravidla pro jejich používání. Nejpodrobněji jsem rozebral akreditiv, který je jedním z nejvýznamnějších platebních instrumentů. Spolu s inkasem poskytují oběma stranám smlouvy vysoký stupeň jistoty při platbě. Smlouva o otevření akreditivu a smlouva o inkasu jsou bankovními smlouvami. Jejich přímá úprava je obsažena v ObchZ. Úpravy obou smluv v českém právu nejsou moc rozsáhlé, jsou spíše poměrně stručné, proto se smluvní strany zpravidla odvolávají i na jiné prameny práva, které se zabývají podrobnějšími úpravami práv a povinností vyplývajících ze smluv. Jako příklad uvedu Jednotné zvyklosti a pravidla pro dokumenární akreditivy, které provádí unifikaci v oblasti mezinárodního obchodu pomocí Mezinárodní obchodní komory se sídlem v Paříži, která má jednotlivá zastoupení v mnoha státech ve formě Národních výborů. UCP, jako mezinárodní právní dokument, vede k rozvoji práva a praxe dokumentárního akreditivu, proto často nahrazují národní právo. Mezinárodní obchodní komora svou činností reflektuje potřeby vzniklé v bankovní praxi a v důsledku toho dochází k revizím, jež se přizpůsobují dynamickému vývoji v tomto směru.

Jak akreditiv, tak i inkaso se jeví součástí obchodních transakcí, a to hlavně z důvodů, že jejich použití výrazně eliminuje možnost neúspěchu realizovaného obchodu, či už z důvodů existence ekonomických, politických nebo jiných rizik ovlivňujících obchod. Z toho vyplývá skutečnost, že v posledních letech se jim věnuje větší pozornost, což se ukazuje i na vývoji jejich úpravy.

Ve své diplomové práci jsem se snažil komplexně přiblížit instituty akreditivu a inkasa, a to nejen s ohledem na úpravu obsaženou v Obchodním zákoníku, ale taky i na jiná, mezinárodní pravidla, kterými se zpravidla řídí smlouvy, a to i v případě, že jsou uzavřeny podle českého práva. Při mé práci byl překážkou nedostatek literatury, který by se zabýval touto problematikou, a tak jsem musel ve značné míře čerpat informace ze zahraničních zdrojů, hlavně publikací vydaných Mezinárodní obchodní komorou v Paříži.

Jak akreditiv, tak i inkaso plní důležitou funkci, která usnadňuje obchodování v mezinárodním obchodě, pomáhá obdržet dohodnuté plnění. Frekvence jejich použití nadále stoupá. Odlišnosti jsou dány druhem obchodovaného zboží, zvláštnostmi trhu, politickými,

celními devizovými, daňovými a dalšími předpisy atd. Nesmírně důležitou funkci hraje v akreditivu banka. Pokud se jedná o jmenovanou banku, má oprávnění od avízující banky dokumenty proplatit, odpovídají-li akreditivním podmínkám. Jestliže se jedná o banku, která akreditiv potvrdila, musí příslušné dokumenty proplatit. Tuto částku pak potvrzující banka obdrží od banky vystavující či prostřednictvím banky, která poskytuje hojení. Pokud se avízující banka nestává bankou jmenovanou ani bankou potvrzující, zasílá dokumenty ke kontrole a jejich proplacení vystavující bance.

Avízující či potvrzující banka zasílá dokumenty bance vystavující a žádá provedení úhrady. Vystavující banka přezkoumá dokumenty a v případě, že odpovídají podmínkám akreditivu, hradí jejich hodnotu avízující či potvrzující bance, ihned nebo při jejich splatnosti. Kupující obdrží od vystavující banky dokumenty, prostřednictvím nichž si převezme zboží, a banka mu z jeho účtu odečte odpovídající hodnotu. V případě dokumentární inkaso plní banka pouze funkci zprostředkovatele. Předkládá dovozci dokumenty potřebné k dispozici se zbožím a ten musí na oplátku zaplatit smluvní částku (příkazem k bankovnímu převodu) nebo akceptovat směnku. Není zde tedy žádný prvek zajištění pro případ, že by nepřevzal. Proto je vhodné tento instrument doplnit některým typem bankovní záruky.

S rozvojem mezinárodních obchodních vztahů vznikají nové obchodní vztahy s partnery, jejichž obchodní zvyklosti nevděcky budou nejlepšími, a proto hlavně při uzavření smluv s novými partnery, o kterých není dostatek informací, doporučuje se, aby bylo dohodnuto uzavření doložky, která by měla podrobný popis platby a právní postup prostřednictvím dvou instrumentů, popsanych v mojí diplomové práci. Jsem pevně přesvědčen, že moje diplomová práce splnila svůj účel a poskytla komplexní přehled v základních aspektech problematiky smlouvy o otevření akreditivu a smlouvy o otevření inkasa. Jestliže se zmiňujeme o vývoji v budoucnosti, tak bychom měli uvést vývoj internetu a komunikačních technologií. Vliv internetu a informačních a komunikačních technologií přispěl k tomu, že se tato oblast čím dál více začíná přemísťovat do elektronické oblasti a papírové dokumenty jsou tedy postupně nahrazeny dokumenty v elektronické podobě. Mezi systémy, které již využívají obchodní banky v této oblasti, patří: Identrus, Bolero, Global Trade a další. Díky těmto změnám bude docházet k rychlejšímu vystavení dokumentů, zasílání, prezentaci i opravě dokumentů.

Seznam zkratek

ČR – Česká republika

DOCDEX - Documentary Instruments Dispute Resolution Expertise

ES – Evropská společenství

EU – Evropská unie

eUCP - Supplement to UCP 600 for Electronic Presentation

EUR - Euro

GBP - Libra šterlinků

ICC – International Chamber of Commerce

ISP - International Standby Practices

ObčZ – zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník

ObchZ – zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník

UCP - Uniform Customs and Practice for Documentary Credits

URC - Uniform Rules for Collections

URDG - Uniform Rules for Demand Guarantees

URR - Uniform Rules for Bank-to-Bank Reimbursements under Documentary Credits

USD – Americký dolar

Použitá literatura

Tištěné publikace

1. MACHKOVÁ, Hana a kol. *Mezinárodní obchodní operace*. 4. vyd. Praha: Grada, 2006. 242 str. ISBN 978-80-247-1590-2
2. MARVANOVÁ, Marie a kol. *Platební styk*. 1. vyd. Praha: Bankovní institut, 1996. 251 str. ISBN 80-7265-011-4.
3. DĚDIČ, Jan. *Právo cenných papírů a kapitálového trhu*. 1.vyd. Praha: Prospektrum, 2000. 546 str. ISBN 80-7175-084-0.
4. MEZINÁRODNÍ OBCHODNÍ KOMORA. *Jednotná pravidla MOK pro inkasa s komentářem*. Praha: PP Agency, 1996. 71 str. ISBN 92-842-1184-0.
5. PÍSEK, Zdeněk. *Jednotná pravidla pro inkasa*. Praha: Československá obchodní a průmyslová komora, 1992. 45 str. ISBN 80-7003-266-9.
6. LOCHMANOVÁ, Ludmila. *Dokumentární akreditiv*. Časopis „Právo a podnikání“. Č. 7-8/2000, str. 18-22.
7. MAREK, Karel. *Smlouvy o akreditivu, inkasu, bankovním uložení věci a o účtech*. 2002. Justiční revue.
8. *UCPa pravidla pro dokumentární akreditivy*. Praha: Národní výbor Mezinárodní obchodní komory v ČR, 2007. 120 str. ISBN 978-80-903297-7-5
9. ANDRLE, Pavel. *Dokumentární akreditiv v praxi*. 3. aktualizované vydání. Praha: Grada, 2003. 142 str. ISBN 80-247-0771-3
10. MANN, J. R. *Wonders why, in view of high discrepancy rates, business continues to use letters of credit*. USA: The University of Texas School of Law, 2001.
11. BEJČEK, Josef a kol. *Kurs obchodního práva. Obchodní závazky*. 4. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007. 535 str. ISBN 978-80-7179-781-4.
12. LIŠKA, Petr. *Ke smlouvě o otevřeném dokumentárním akreditivu*. Časopis „Právní rozhledy“. Č. 4/2008, str. 119-125.
13. ANDRLE, Pavel. *Dokumentární akreditiv*. Časopis „Bankovníctví“. Č. 11/5-2003. Str. 8-11.

14. ŠTURMA, Pavel. *Globalizace a vláda práva v mezinárodním právu*. Časopis „Právník“. Č. 8/06. Str. 146.

Elektronické zdroje

1. RAIFFEISENBANK. *Šeky*. [cit.2010-1-05]. Dostupné z: <<http://www.rb.cz/osobni-finance/bezny-ucet-ekonto/platebni-styk/seky/>>
2. KOMERČNÍ BANKA. *Šeky k inkasu*. [cit.2010-1-01]. Dostupné z: <http://www.kb.cz/cs/seg/seg5/products/cheques_collection.shtml>
3. KOMERČNÍ BANKA. *Dokumentární inkaso*. [cit.2010-1-03]. Dostupné z: <http://www.kb.cz/cs/seg/seg4/products/documentary_collection.shtml>

Zákony a právní normy

1. Zákona č. 21/1992 Sb., o bankách
2. Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník
3. Zákon č. 191/1950 Sb., směnečný a šekový
4. Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník
5. Zákon č. 101/1963 Sb., o právních vztazích v mezinárodním obchodním styku
6. Uniform Customs and Practice for Documentary Credits (UCP 500)
7. Uniform Customs and Practice for Documentary Credits (UCP 600)
8. Mezinárodní pravidla pro standby akreditivy ISP 98

Summary

My thesis is focused on documentary credit and collection, that are used very often in international trade. Most of them were evolved by the common law. In order to decrease the risk level and the intensity of cash payments, there were developed some new instruments, which should make the process of payments for goods easier. Both types of payments are intermediated by banks, because of their credibility and ability to meet their liabilities duly. It is also necessary to detect the character of the trading partner, his financial situation and power, reliability and trading experiences, that is why several forms of documentary credit and documentary collection were discussed and porovnany.

Documentary collection is a special kind of payment instrument. First the bank takes over from exporter the documents, necessary for disposal with the goods, and a collecting order. Then it sends these documents to the foreign bank (assumedly in importer's country), where they are taken over by the importer against his payment or acceptance of the bill of exchange. This payment instrument does not also provide any provision of exporter's claims (he does not have any guarantee that the accepted bill of exchange will be cleared or the sent goods handled). In my opinion the documentary collection should be furthermore secured by the bank guarantee.

A standard, commercial letter of credit is a document issued mostly by a financial institution, used primarily in trade finance, which usually provides an irrevocable payment undertaking. It is addressed to a beneficiary, setting out an undertaking to honor a specified demand for payment if and when such demand is made by the letter of credit's beneficiary. A letter of credit transaction involves, as the issuer, a bank or a financial institution which issues credit in favour of a designated beneficiary at the instructions of a given applicant for credit. The applicant is usually a customer or account party of the issuer, and must have a contractual relationship with the issuer.

In addition to the issuing bank, there may also be an intermediary advising bank, which gives written notification of the issuance of a letter of credit by the issuing bank to the beneficiary and disburses funds for the account of the issuing bank, and/or a confirming bank, which may undertake that it will honor a credit issued by the issuing bank or that such a credit will be honored by the issuer or by another bank (such as a subsidiary of the confirming bank).

In the case that the beneficiary wishes to draw on the letter of credit, the beneficiary must make a documentary demand for payment in accordance with the formal terms of the letter of credit. Such a demand for payment will be honored by the issuer only upon satisfaction of the terms for making a demand, as set forth in the letter of credit. This may include the presentation by the beneficiary of certain evidentiary documents, such as title deeds, invoices, certificates, notices and receipts.

The beneficiary's legal right to receive payment upon demand under the letter of credit under specified circumstances, and the issuer's obligation to pay upon such demand under the letter of credit, arise upon the issuance of the letter of credit and remain in effect per the terms and effective period of the letter of credit. However, only upon a satisfactory demand for payment by the beneficiary is the issuer obliged to make actual payment to the beneficiary.

Article 2 of the UCP 600 defined credit as "any arrangement, however named or described, that is irrevocable and thereby constitutes a definite undertaking of the issuing bank to honor a complying presentation." The concept is articulated more fully in UCP 500, which contains in article 2 the following definition: "For the purposes of these Articles, the expressions "Documentary Credit" and "Standby Letters of Credit", mean any arrangement, however named or described, whereby a bank (the issuing bank) acting at the request and on the instruction of a customer (the Applicant) or on its own behalf,

1. is to make a payment to or to the order of a third party, or is to accept and pay bills of exchange drawn by the Beneficiary,

or

2. authorizes another bank to effect such payment, or to accept and pay such bills of exchange.

or

3. authorises another bank to negotiate,

against stipulated document, provided that the terms and conditions of the Credit are complied with³⁷.

In this thesis I mentioned what are the historical roots of Documentary Credit and how I see the future development in connection with utilization of internet. Documentary Credit has an English origin and its beginnings reaches to 15th century but this mean of

³⁷ ICC Jednotné zvyklosti a pravidla pro dokumentární akreditivy (UCP 500) a Dodatek k UCP 500 pro elektronickou prezentaci (e UCP) verze 1.0, ICC Česká republika, Praha, 2002, s. 17

payment is still dynamicly developing itself and plays very important role in international trade at all in what has very significant merit the International Chamber of Commerce in Paris.

Documentary collection is more secure for buyer and to a certain extent to seller. Subject to ICC's URC 525, sight and usance, for delivery of shipping documents against payment or acceptances of draft, where shipment happens first, then the title documents are sent to the (collecting bank) buyer's bank by seller's bank (remitting bank), for delivering documents against collection of payment/acceptance

Klíčová slova

Akreditiv

Inkaso

Jednotné zvyklosti a pravidla pro
dokumentární akreditivy

Keywords

Letter of credit

Collection

Uniform Customs and Practice for
Documentary Credits